3 МИЛЛИОН ПҮҮД ТАРЯАН ОРОБО

НҮХЭД КОЛХОЗНИГУУД, СОВХОЗУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭД! ТҮРҮҮН АБАҺАН СОЦИАЛИС УЯЛГАҺАА ГАДУУР ҮШӨӨ 5 МЯНГАН ЦЕНТНЕР ...И ГҮРЭНДӨӨ ТУШААХА ГЭЖЭ ШИИДЭҺЭН ҮДЫН СОВХОЗОЙХИДОЙ ҺАЙШААЛТАЙ ЖЭШЭЭ ДЭМЖЭГТЫ.

...ХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

40-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

...ССС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 216 (10277) | 1963 оной сентябриин 12, четверг | Сэн 2 мүнгэн

* * *

1963 оной сентябриин 10-най байдалаар республикын колхоз, совхозууд ГҮРЭНЭЙ АМБААРТА 3.242. 331 ПҮҮД ТАРЯА ОРУУЛБА. Тиигэжэ республикамнай таряа тушааха социалис уялгаяа 38,1 процент дүүргэбэ.

Һүүлэй 5 үдэрэй туршада бэлэдхэлэй пунктнуудта 1.367. 263 пүүд таряан тушаагдаа, ЗЭДЫН ҮЙЛЭДБЭРИИН УПРАВЛЕНИИН АЖАХЫНУУД түрүү һуурияа алдангүй, таряа тушааха уялгаяа 57,6 процентдэ хүргэбэ. Һүүлэй 5 хоногто БАРГАЖАНАЙ управлениин колхоз, совхозууд һайнаар хүдэлжэ, хоёрдохи һуурида гараа гэхэ гү, али социалис уялгаяа 52,4 процент болгобо. УЛААН-ҮДЫН управлениин ажахынууд таряа тушааха социалис уялгаяа 48,6 процент, ХЯАГТЫН—46,3 процент, ХОРИИН—35,9, МУХАР-ШЭБЭРЭЙ—29,4 процент дүүргээ.

Түнхэнэй, Кабанскын управленинүүдэй ажахынууд урдынхидаал адли гээгдэжэ ябана.

Хуряалгын агрегат бүхэниие бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ

Комбайн, жатконуудые заашье һаатуулангүй, үдэр һүни илгадгүй хүдэлгэжэ, ороохо таряагаа саг соонь, гээлтэгүйгөөр хуряажа абаха гэһэн дайшалхы зорилгонуудые республикын колхоз, совхозууд, бүхы механизаторнууд шиидхэжэ байнхай. Энэ нангин уялгаяа һайса ойлгоһон түрүүшүүл ажалай ульгэр жэшээ харуулна, үдэр бүри даабаряа 2—3 дахин үлүүлэн дүүргэнэ. Иимэ амжалтануудые тэдэнэр ажалдаа түрүү дүй дүршэл хэрэглэжэл туйлана бшуу.

Зэдын үйлэдбэриин управлениин Борьёогой совхозой комбайнер Кирилл Зайцев үргэн абасатай «ЖБН-10» жатка «СК-3» комбайнда тодхожо хүдэлгэһэнэй ашаар хүдэлмэриин 17 үдэртэ 1000 гектар таряа амяарлан хадаа гэхэ гү, али үдэртэ дунда зэргээр жараад гектарта хүргөө.

Сэлэнгын совхозой механизаторнууд Ставрополиин хизаарай «Темижбекский» совхозойхидой дүршэл хэрэглэжэ, комбайн, жаткануудаа бүлэг бүлэгөөр, түргэн скорость дээрэ ябуулжа, хуряалгаяа эршэтэйгээр үнгэргэжэ байнхай. Эндэхи түрүү комбайнернууд Бадма-Цырен болон Борис Нимаевтан, Норбо Гунзынов гэгшэд үдэртэ хоёр нормо дүүргэжэ ябана.

Хориин үйлэдбэриин управлениин Үдын совхозой механизаторнууд, таряашад хуряалгын техникэ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаһанай эсэстэ гүрэндөө 20 мянган центнер таряа тушааха гэһэн социалис уялгаяа бултанһаа түрүүлэн, нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргээд, ороохо тушааһаар.

Эдэ болон бусад олон түрүүшүүлэй жэшээ дээрэһээ харахада, комбайн, жаткануудай бүтээсые нилээд дээшэлүүлжэ, таряа хуряалгые, гүрэндэ ороохо тушаалгые эрид хурдадхаха айхабтар ехэ арга боломжонуудай бии байһые гэршэлнэ. Теэд юрэнхы дээрээ ургаса хуряалгын хүдэлмэри ехээр унжагайржа, ороохо таряан гээлтэдэ орохо дээрээ хүрэнхэй. Республикын колхоз, совхозуудта ороохото ургамалнуудай хуряалга эхилһээр һара тооной болобошье, таряанай хахадһаа ехэнхинь үшөө хадагдаггүй, эшэ дээрээ һуужа байна. Мүн хадагдаһан баалай хахадынь шахуу хуряагдажа абтаадүй. Түнхэнэй, Кабанскын, Улаан-Үдын үйлэдбэриин управленинүүдэй ажахынуудта бүришье шахардуу байдал тохёолдонхой.

Юун дээрэһээ таряа хуряалга иимэ аали нобшоор ябуулагданаб? Түбхын түрүүндэ олохон колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд энэ жэлэй ургасын онсо өөрсэ илгаае хараадаа абангүй, таряанайнгаа хүсэд хатуу эдеэтэй болохые хүлеэжэ һууһаар хайран сагаа миин алдаба. Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин «Коммунизм» колхозой (Гильбэрэ) хүтэлбэрилэгшэд — колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Архинчеев—«саг эртэ, таряан ногоон» гэжэ шалтаг бариад, хуряалгаяа сентябриин 5—6 болотор хүсэд һайнаар захалаагүй байшоо. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин «Эрдэм» совхоз (директор нүхэр Доржиев) мүн иимэрхүү байдалтай.

Нүгөө талаараа таряа хуряалга яахадаа унжагайрнаб гэхэдэ, олон газарта механизаторнуудай ажал муугаар эмхидхэгдэнэ, тэдэнэртэ бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлхэ арга олгогдоногүй, хуряалгын түрүү дүршэл хэрэглэхэдэнь мэргэжэлтэд бодото туһаламжа тэдэнэртэ үзүүлнэгүй.

Үйлэдбэриин управленинүүдэй, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна комитедүүд хуряалгын хүдэлмэридэ хура бороогой һаад хүргэжэ байхадань, тэрэ бэрхэшээлтэй тэмсээгүй, хуряалгаяа үргэлжэлүүлхэ хэмжээнүүдые абаагүй байһаниинь гэмшэлтэй. Мүн ажалай эмхидхэлэй һула дээрэһээ комбайн, жатканууд сэлмэг үдэрнүүдтэшье хүсэд һайнаар хүдэлгэгдөөгүй бшуу. Энэнь юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, түрүүшүүлэй үдэртөө 25—30 гектар, эрхимүүдэй 50—60 гектар хадажа ябахада, хуряалгын эхилһэнһээ хойшо хадагдаһан, баалһаа сугалуулагдаһан таряае бүхы комбайн, жаткануудта хубаарилжа үзэхэдэ, сүүдхэдэ туд бүридэнь миил 5—6 гектар хүртэнэ.

Иимэ бирагүй, аали нобшо ажалые тэсэжэ болохо аал? Яажашье болохогүй. Хэрбээ хуряалгын ябасые эрид хурдадхажа шадаагүй һаа, шэнэ ургасаяа айхабтар ехэ гээлтэдэ оруулха, саһанда даруулжа хороохо бологдоно бшуу. Теэд иимэ гэмтэ, гүрэн түрэдэ, арад түмэндэ харша ябадалые сагааруулха ямаршье шалтаг байхагүй.

Тиимэһээ колхоз, совхозуудай, үйлэдбэриин управленинүүдэй, партийна комитедүүдэй хүтэлбэрилэгшэд нэгэшье үдэр, час миин алдангүй, комбайн, жаткануудые дүүрэн хүсөөрнь хүдэлгэхөөр хэмжээнүүдые абаха уялгатай. Хура бороотой, хагсуутайшье байг, хуряалгын хүдэлмэри зогсохо ёһогүй.

Колхоз, совхозуудай, тэрэшэлэн «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд механизаторнуудай дунда хододоо ябажа, хуряалгын машинануудай хойноһоо һайнаар харууһалха хүдэлмэри эмхидхэхые, эбдэрһэн машинануудые дары сагаа заһабарилуулхые оролдохо зэргэтэй. Тиихэдээ механизаторнуудые түрүү арга, дүршэлтэй танилсуулха, машинануудые түргэн скоростёор ябуулжа, зүб загуун татуулжа һургаха үүргэтэй. Мүн хоёрдохи халаанда хүдэлхэ механизаторнуудай дутамаг зарим газарта бригадирнууд, мэргэжэлтэд һүниин сагта хуряалгын машинанууд дээрэ ажаллажа, комбайн, жаткануудые зогсоонгүй ябуулдаг заншалтай. Энээниие дэмжэхээр байна.

Тракторно-таряан ажалай бригада бүхэндэ механизаторнуудай хүдэлмэриие зүбөөр эмхидхэхэ, хуряалгын машинануудые тоһо, түлишэ, уһаар таһалдуулхагүй, комбайнуудые заашье һаатуулангүй таряаень зөөжэ абаха асуудалнуудта шухала анхарал хандуулмаар.

Хүдөөгэй үйлэдбэриин парткомууд, колхоз, совхозуудай партийна организацинууд механизаторнуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүн үдэр бүри гаргажа, түрүүшүүлые али болохоор урмашуулжа, гээтдэжэ ябагшадта бодото туһаламжа хүргэжэ, тэдэниие түрүүшүүлэй зэргэдэ гаргаха хэрэгтэ бүхы хүсэеэ элсүүлхэ ушартай. Гэхэ зуура, даалгагдаһан ажалдаа харюусалгагүйгөөр хандажа, ургаса хуряалгые гэдэргэ татагшадтай эрид шууд тэмсэхэ хэрэгтэй.

Нүхэд механизаторнууд! Ургасын хуби заяан таанадай гарта гээшэ. Хуряалгын энэ халуун хаһада бүхы мэргэжэл шадабаряа, хүсэл зоригоо гаргажа, нэгэшье һаадгүйгөөр ажаллажа, шэнэ ургасаяа заашье гээлтэдэ оруулангүй хуряажа абахын, Эхэ орондоо 8,5 миллион пүүд таряа худалдаха, тушааха гэһэн хүндэтэй социалис уялгаяа болзорһоо урид дүүргэхын түлөө тэмсэгты.

Социалис уялгаяа үлүүлбэ

ШЭНЭ-ХҮРБЭ (**телефоноор абтаба**). Шэнэ ургасаяа хурданаар хуряажа, Эхэ орондоо ороохо тушааха социалис уялгаяа бэелүүлхын тула Онохойн совхозой механизаторнууд, таряашад ехэ юумэ хэжэ байнхай. Совхознай сентябриин 9-дэ гүрэнэй амбаарта 12800 центнер таряа оруулжа, уялгаяа 800 центнерээр үлүүлбэ. Ороохо зөөлгэ үргэлжэлһөөр.

Таряа хуряалга, гүрэндэ тушаалга совхозой 3-дахи отделенидэ урагшатайгаар ябуулагдана. Эндэхи түрүү комбайнернууд Ахат Бурханов, Иван Рязанов болон бусад үдэр бүри даабаряа үлүүлэн дүүргэнэ.

Гүрэндэ таряа тушаахын хажуугаар отделени бүхэн үрэһэ хүрэнгэеэ сэбэрлэжэ хаана. Һүүлэй мэдээгээр 1490 центнер үрэһэн сэбэрлэгдэнхэй.

Г. Спиридонова,
совхозой түсэблэгшэ,
Улаан-Үдын управлени.

Республикын колхоз, совхозуудта таряа хуряалгын, тэжээл бэлэдхэлгын, намарай паар хахалалгын ябаса тухай

1963 оной сентябриин 10-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Управленинүүд, аймагууд	Таряанай бүхыдөө хадагдаһаниинь	Тэрээнһээ суглуулагдажа сохигдоһониинь	Намарай паарай хахалагдаһаниинь	Сабшалангай бүхыдөө сабшагдаһаниинь	Үбһэнэй һурилэгдэжэ абтагдаһаниинь	Силосэй бүхыдөө даргагдаһаниинь
Баргажанай	59	54	12	79	72	33
Зэдын	53	55	16	82	67	39
Кабанскын	41	22	24	99,9	92	61
Хяагтын	39	67	13	86	64	18
Мухар-Шэбэрэй	41	57	17	85	86	32
Түнхэнэй	25	63	32	82	65	57
Улаан-Үдын	39	74	21	86	56	28
Хориин	56	55	15	82	49	31
Баунтын	7	100	—	91	65	—

Үдэр һүнигүй...

БАРУУН-ШАНААГАЙ урда талын таряалангай ургаса мүнөө хуряагданхай, хайшаашье харахада, тоо томшогүй һолоомын бухалнууд бирсайлдана. Мүн тэрэнэй дундуур бухалнуудые нэгэ тээшэнь татаад, хахалһан газар зурына.

— Хуряалгын агрегадууд мүнөө үедэ хаана ажаллана хаб? — гэхэдэ,

— 4-5 хоногой үедэ энэ таряалан дээрэ арбаад комбайн хөөрсэгэнэжэ байһанаа, тэрэнээ дууһаад, Бэлюутэ зөөгөө ёһотой,— гэжэ совхозой 1-дэхи отделениин конторын газаа һууһан нэгэ үбгэн хэлэбэ.

— Нэгэ газарта олоороо бүлэг боложо хүдэлхэдөө юумэшье тэнсээхэгүй ха. Эндэтнай 700—800 га газар сохом бии. Урдань энээниие олохон хоног наншажал һалгаагша һэмди. Эдэш мүнөө 2—3 үдэр соо хуряажа абашабал,— гээд нүгөө үбгэниинь зугаална...

Эндэһээ сэхэ урагшаа үгсэлүүр дабаа дабажа, Бэлюутын гол оробобди. Харгын хоёр тээгүүр хадагдаһан баалнууд һубагтан эреэлнэ. Мүн сохигдоһон һолоомыншье бухалнууд зэлэ татан жэрынэ. Тээ саагуурнь дүрбэн «СК-3» комбайн һубаришанхай, мэхиинэ, тооһо шорой огторгой өөдэ үрхиргэн дабшанад. Түрүүшын комбайнай подборщигой оньһон түхеэрэлгэ хэбтэһэн баалнуудые оншотойгоор һабардан абажа, үрэбхинэ.

— Манай эрхим комбайнернууд аха дүүнэр Бадма-Цырен, Борис Нимаевтан, Норбо Гунзынов, Петр Аюров гэгшэдэй нэгэдэмэл агрегат гээшэ. Бэрхээр лэ хүдэлдэг зон даа,— гэжэ совхозой главна агроном В. Ф. Михайлов омогорхон хөөрэнэ:—Эдэнэр совхоз дотороо дэлгэрһэн мүрысөөндэ илажа, дамжуулгын Улаан тугха, мүнгэ шан хоёр удаа абаа. Хүн бүхэн үдэрэй 25—30 га хуряана,—гэбэ.

Комбайнуудшье тогтон торонгүй ябажа, автомашинанууд сохиһон ороохыень зөөжэ байна.

Тиигэһээр зүүн тээһээ хуряалгын бүлэгые даагша Михаил Еранский, эдеэ шанагша Матрена Сергуняева, «Летучка» машинын жолоошон Цырен Тулунов гэгшэд ерэбэ.

— Ээ, хүбүүд! Ерэгты, харанхы болошоогүйдэ эдеэлэгты, тиигээд хүдэлнэ бэзэт. Шүлэнтнай хүрэшэхэнь,— гэжэ байгаад нүхэр Тулуновынь комбайнернуудые дуудана, малгайгаараашье даллана.

ТЭДЭНЬ УДАНШЬЕГҮЙ газарайнгаа наада захада гараад, комбайнуудаа байлгажа, нюурайнгаа тооһо шорой аршаһаар ерэбэ.

— Энэ газараа мүнөө һүниндэнь һалгааха гээлтайт? Бүхыдөө 200 шахуу гектар ёһотой. 2 үдэр хүрэхэгүй саг соо хуряажа дүүргэхэтнай ха юм,— гэжэ бүлэгые даагша нүхэр Еранский хэлэнэ.

— һүниин 10—11 час болотор тухай болгохобди. Гансал энээхэн бороо орожо һаатуулагша аа гү. Тэнгэриимнай шарай тиимэ гэжа буруухан болоод байна,— гэжэ бэшэнһээ нэгэ бага ахабтар янзын комбайнер Бадма-Цырен Нимаевынь эдеэлжэ байха забһартаа, хойто захараа лүн хара огторгой өөдэ хараад абана.

— Энээниие һалгаабалтнай бороодо орохоор ондоо баал үгы. Мүнөө һүниндөө дууһажал үзөөрэйгты,—гэжэ нүхэр Еранский механизаторнуудтаа захина.

— Танай бүлэг эхилһэнһээ хойшо хэды шэнээн га хуряабаб?— гээд главна агроном блокнодоо гаргана.

— Нэгэдэхи, дүрбэдэхи отделенинүүдтэ 10 комбайнаар 860 га таряа амяарлан хадаад, тэрэнээ хуу шахуу суглуулжа сохёобди. Мүн 1000 га таряан сэхэ хуряагдаа. Бүришье ехэ ажал хэхэ байһыемнай тээсгэнэй бороо һаатуулаа,—гээд, Михаил Петрович харюусана.

— Хэды шэнээн таряа сохижо, бэлэдхэлэй пунктда оруулаабта?

— Бүхыдөө 25 мянган центнер таряан сохигдожо, 8 мянган центнерынь гүрэндэ тушаагдаа.

— Эдэ хоёр отделенидэ бүхыдөө хэды шэнээн гектар таряа хуряахабта?— гээд һонирхогдобо.

— 3400 га ороохото ургамалнууд таригданхай. Тэрэнэй 3000 шахуу гектарынь хуряагдаад байна гээшэ,— гэжэ нүхэр Еранский сээжээр хэлээд үгэбэ.

— Зай, хүбүүд, начальнигтнай танаа хэр һайн эдеэлүүлнэб? Гомдол үгы гү?— гээд главна агроном механизаторнуудта хандана.

— Бараг даа. Теэд ходо шүлэ шанангүй, менюгээ ондоо болгожо байгаа һаамнай һайн һэн,—гэжэ комбайнер Аюровай хэлэхэдэ...

— Тэрэ зүб. Магазинһаа крупа асаржа, каша шанагты. Үндэгэ, һү тараг асарыт, хартаабха, овощ элбэг, болоо ха юм. Тэрэниие таһалдуулжа болохогүй,— гэжэ нүхэр Михайлов зүбшөөн, хуряалгын бүлэгые даагша нүхэр Еранскида захина.

ЭНДЭҺЭЭ УРАГШАА үшөө нэгэ хүтэл дабаад, тус бүлэгэй нүгөөдэ нэгэдэмэл агрегадта хүрөөбди. Хоёр тээгүүрээ ой модоор хүреэлэгдэһэн хонхор жалгын таряалан дээрэ 6 комбайн һубарижа, һүүл һүүлээ хадхашанхай шахуу, наярхай түерхэй боложо ябана. Эндэ үнинэй комбайнернууд Содном Намсараев, Даша-Самбу Тубчинов, Анатолий Волосатов түрүүтэй, залуу механизаторнууд Константин Волосатов, Прокопий Аюшеев, Александр Шишмарев гэгшэд баһал нилээд бүтээсэтэй һайнаар хүдэлнэ. 6 комбайнаар гараһан таряа автомашинын жолоошод Казимир Коротков, Василий Власов, Иван Носков болон бусад үдэр һүнигүй зөөнэ.

— Үдэр хүдэлөөд, һүниндөө ябахань хүндэ гү? — гэхэдэ,

— Хэншье бидэниие бааланагүй. Теэд таряанай иигэжэ адхархаяа байхада ямар һэшхэлээрээ унтажа хэбтэхэбши. Нойроо хүрэхэдөө ойро зуура машинаяа байлгажа, зали абагшабди,— гэжэ жолоошон К. Коротков хэлэнэ.

Эршэтэ халуун ажалай охин соо ойлгоошьегүй байтар газаа үдэшын боро хараан буужа, уданшьегүй харанхы болоодхибо. Комбайн, автомашинануудай галай һүртэй хурса гэрэл һүниин харанхые һэтэ сохин яларжа, нэгэ жэгдэ хүсэтэ абяаниинь хүнды голые сууряатуулна.

— Гоё гээшэнь. Ямар нэгэн тосхоной галнууд шэнги яларнал!— гээд хэншьеб һайхашаана.

Нээрээшье эндэһээ бусажа, дабаанай оройдо гаратарнай Бэлюутын голой хоёр тээгүүр энэ һүниин жагтай гоё галханууд яларалдан байгаа.

Тиигэжэ мүнөө Сэлэнгын совхозойхид темижбекцынхидэй жэшээгээр ороохо таряанай ургаса түргэнөөр, гээлтэгүйгөөр хуряажа абахын тула үдэр һүнигүй, . машина техникэеэ бүлэг бүлэгөөрнь, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэнэ. Совхозой 20 комбайн 2 бүлэг болгогдожо таһалагданхай. Хоёрдохи бүлэгыень нүхэр Былков даадаг. Эндэхид бүхы 6900 га таряанай 500 шахуу гектарыень богони болзорто хуряагаад, гүрэндэ 7608 центнер таряа худалдажа, Хяагтынгаа управлени соо түрүүлэн, түсэбөө амжалтатайгаар дүүргээ.

М. НАМЖИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Бэлюутын бэлэдхэлэй пунктын таряанай оньһожоруулагдаһан тоог дээрэ.

Авторай фото.

...ҮҮЕХЭ ОКТЯБРИИН ...ЛЭЙ ОЙЕ УГТУУЛАН

...э Октябриин 46 жэлэй ...лдэлдэ зорюулагдажа ...мүрысөөндэ хабаадаг... ...ажалай амжалтануудай ту... ...схаланта мэдээнүүд ма... ...м ехэ Эхэ ороной бүхы ...һаа абтана.

...ко трикотажна фабри... ...нүүдтэ эдэ үдэрнүүдтэ ...шангаар ажаллана. Эн... ...та бүхэнөө гамнадаг. ...баад эмэгтэй хүдэлмэ... ...лаанайнгаа даалгабариие ...часай турша соо дүүргэ... ...лана Бурлина, Анна ... Антонина Радченко ...сад олон хүдэлмэришэд ...эндэ оймһо оёхо нор... ...үлэн дүүргэнэ.

... атлантическа олзобо... ...ябажа загаһа бариг... ...ябриин 46 жэлэй ойн ...дэ зорюулан амжалта... ...мүрысэнэ. Комсомольско ...», «9055», «4009» ...он бусад траулернууд ... даалгабаринуудые ...байна.

...фабрикануудай хүдэл... ...үйлэдбэриингөө түсэ... ...дүүргэхэ, үлүүлэн дүүр... ...аа, орондоо бүри ехэ ...үгэхэ гэһэн шиидхэбэ... ...гаргана.

СССР-эй ...НАЛИСТНУУДАЙ СОЮЗДА

...листнуудай бүхэдэл... ...уулзалгада бэлэдхэл ...мэдээсэлые СССР-эй ...стнуудай союзай прав... ...секретариат ээлжээтэ ...дээрээ шагнаһан бай... ...н түбиин журналист... ...улзалга Алжирта бо... ...да тээнь үнгэргэгдэһэн ...залгада орходоо һураг... ...түлөөлэлгэтэй байха

...оной журналистнууд ...залгада хабаадалсаха ...өө мүнөө үгөөд байна. ... оронуудай делегаци... ...гол газетэнүүдэйнь ре... ...уд толгойлхо юм.

...листнуудай бүхэдэл... ...үрбадахи уулзалгада ... Журналистнуудай ... хабаадаха делегаци ...нүүдһээ бүридэнэ: П. ...—СССР-эй Журнали... ...союзай правлениин ...шэ, «Правда» газе... ...на редактор (делега... ...олгойлогшо); А. Аджу... ...ССР-эй Журналистнуу... ...ай правлениин секре... «Известия» газетын ...дактор; Б. Бурков — ... Журналистнуудай ...правлениин секретарь, ...» гэжэ хэблэлэй аген... ...равлениин түрүүлэгшэ; ...нов—СССР-эй Журна... ...ай союзай правлениин ..., ТАСС-ай генеральна ...; П. Ерофеев—СССР... ...алистнуудай союзай ...ин секретарь; Е. Ла... ...СССР-эй Журналист... ...союзай правлениин сек... «Рабочая газета» (Киев) ...тын редактор; П. Нау... ...а рубежом» гэжэ жур... ...едколлегиин гэшүүн; В. ...—«Советская печать» ...урналай шэнжэлэгшэ; ...амов—СССР-эй Жур... ...удай союзай правле... ...ретарь, Радиодамжуул... ...елевидениин талаар ... Министрнүүдэй Сове... ...өөй комитедэй түрүү... ...И. Чхиквишвили — ...Журналистнуудай союзай ...ениин секретарь, «За... ...ка» гэжэ газетын ре...

...СОЮЗНА «ЗНАНИ» ...МЭИ ПРАВЛЕНИИН ПЛЕНУМ

...ВА, сентябриин 10. ... Бүхэсоюзна «Знани» ... правлениин VII пле... ...өөдэр нээгдэбэ. Мэдээ... ...лтэд, ниитын, гүрэнэй ...улагшад, үйлэдбэриин ...лтэд, бүлгэмэй нютагай ...цинуудай хүдэлмэри... ...хамтадаа 1200-гаад хүн ...на.

...С-эй ЦК-гай июниин ...эй шиидхэбэринүүдэй ...үхэсоюзна «Знани» бүл... ...да табигдаһан зорил... ...ухай» КПСС-эй ЦК... ...эл сурталай таһагые ...нэгэдэхи орлогшо В. И. ...блидхэбэ.

ЗҮҮН-СИБИРИИН СОВНАРХОЗДО

Коммунистнууд шиидхэхы участогуудта

Үйлэдбэриин шухала асуудалнуудые шиидхэхэ, доторой арга боломжонуудаа элирүүлэн хэрэглэхэ, техническэ дэбжэлтэ туйлаха хэрэгтэ коммунистнуудай дүүргэдэг үүргэнь айхабтар ехэ. Үйлэдбэриин гол участогуудта коммунистнуудай зүбөөр хубаарилагдажа табигдаад, ехэ нүлөө үзүүлдэг болоо һаань, ажал хэрэгынь урагшатай байдаг гэжэ мэдээжэ. Үйлэдбэридэ өөһэдөө сэхэ хабаадажа, ажалаараа үльгэр жэшээ харуулдаг коммунистнууд коллективэй дунда хүндэтэй болоһон, өөрынгөө жэшээгээр бусад нүхэдөө зоригжуулжа байдаг.

Манай цехтэ 70 гаран коммунистнар бии юм. Эдэнэр бултадаа участогууд дээрэ, хүдэлмэришэдтэй сугтаа ажаллажа, үйлэдбэриин түсэб дүүргэхэ хэрэгтэ хабаадана. Цехэй участок бүхэндэ 3—7 коммунист ажалладаг. Иигэжэ цех соомнай хэдэн партийна группа эмхидхэгдэнхэй.

Партийна организациин бюро ажал хэрэгээ эдэ партийна группануудтай нягта холбоотойгоор ябуулна. Үйлэдбэридэ ажаллан, олон тоото хүдэлмэришэдтэй үдэр бүхэнэй холбоотой болоһон коммунистнууд, партийна группанууд тэдэнэй һанал бодолые һайн мэдэнэ, коммунис ёһоной жэшээ харуулна.

Коммунист бүхэн партиин шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ, партиин политикые арад зондо тайлбарилжа үгэхэ, ажалда коммунис ёһоор хандалгын жэшээ харуулжа ябаха, элдэб дутагдалтай эрид шууд тэмсэхэ ёһотой гэжэ партиин Устав дотор заагданхай. Манай партийна организациин коммунистнууд партиин Уставай энэ эрилтые бодото ажал хэрэгээрээ дүүргэхэ гэжэ оролдоно.

Иигэжэ хэлэһэнээ тодорхойлхын тула хэдэн жэшээ харуулмаар. Нэгэ үедэ цехэймнай гол һалбари электро-гэнжэ заһабарилха участок болоо һэн. Локомотивуудай электро детальнуудые заһабарилхын тула тус участогаа үргэдхэхэ, олон хүдэлмэришэдые шэнэ мэргэжэлдэ һургаха хэрэгтэй болоо. Тиихэдэ ажалай резервэнүүдэй һургуули һаяхан дүүргэһэн олон залуушуул эндэ ажаллахаар эльгээгдээ һэн. Урдань ажал хэжэ дүршөөгүй, үйлэдбэри һайнаар мэдэхэгүй залуушуулые иимэ мэргэжэлдэ һургаха, түрүүшынгээ үдэрһөө үнэн сэхээр ажаллахаар, дааһан ажалаа бүрин дүүргэхээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй гэжэ участогай коммунистнууд ойлгоһон байна. Участогай партгруппын гэшүүд Василий Кабунов, Николай Врублевский, группарторг Алексей Воротников үдэр бүриингөө ажал хэрэгээр залуушуулда һайн нүлөө үзүүлээ, ажалда коммунис ёһоор хандахаар тэдэниие хүмүүжүүлхэ гэжэ оролдоо.

Цехэй коммунистнууд ямаршье асуудал шиидхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг болоо. Электровозой букс заһабарилдаг участогай мастерай амаралтада гарахадань, үйлэдбэри хүтэлбэрилхэ хэрэгтэй болоһон. Коммунистнууд энэ асуудал зүбшэн хэлсээд, юу хэхээ тодорхойлһон юм. Жэшээлхэдэ, залуу коммунист, слесарь Леня Ярославцев участогай үйлэдбэриие хүтэлбэрилхэ, хүдэлмэришэдэй дунда ябуулагдаха ойлгуулламжын хүдэлмэри өөртөө даажа абаад, үйлэдбэриин даабари дүүргэхэ хэрэгтэ ойлгуулламжын ажал зорюулһан байна. Участогай үйлэдбэри даажа абахыень коммунист Л. Ярославцевые хэншье баадхаагүй, харин тэрэ өөрынгөө һайн дураар ажаллаһан юм. Коммунист нэрэеэ ажал хэрэгээрээ харюулха, арад зоной, ниитын хэрэгтэ һанал бодолоо, хүсэ шадалаа зорюулха гэжэ партиин гэшүүд үнэн зүрхэнһөө оролдоно. Цехэй партийна организациин, партийна группануудай коммунистнууд захяа заабари хүлеэжэ һуудаггүй, харин тусхайта участогуудтаа үйлэдбэриин бүхы асуудалнуудые шиидхэдэг болоо.

Коммунист Иван Атрохов моторой блогуудые заһабарилха участогта ажалладаг. Тэдэнэй участогтай зэргэлээд коммунис ажалай нэрэ зэргэтэй рессорно-тормозно участогай үйлэдбэри байдаг. Тус участогай зарим хүдэлмэришэдэй ажалай журам эбдэһэн, хүдэлмэриин сагһаа урид гэртээ бусаһан ябадалые И. Атрохов обёоржо, энээн тухай партийна организацида дуулгаһан байгаа. Партийна бюро участогай ажал хэрэгые һонирхожо, шалгалта хэһэн, олон дутагдал элирүүлһэн юм. Участогай мастернууд Сверкунов, Фроловский гэгшэд үйлэдбэриин дутагдалнуудтай эбсэшоод, журам эбдэгшэдтэй ямаршье тэмсэл ябуулаагүй байба. Мүн ойлгуулламжын хүдэлмэри мартагдашаһан байгаа. Партийна бюро участогай үйлэдбэриие һайнаар шэнжэлжэ үзэһэнэй, дутагдалнуудые элирүүлһэнэй һүүлээр энэ асуудалые коммунистнуудай зүбшэн хэлсэлгэдэ табиһан юм. Ондоо участогта ажалладаг коммунистын дохёогоор нэгэ участогай дутагдал саг дары элирүүлэгдэжэ, зохихо хэмжээн абтаа.

Манай цехэйхид коммунис ажалай нэрэ зэргэдэ хүртэлсэхөөр мүрысэнэ. Хүдэлмэришэдые ажалдаа коммунис ёһоор хандаха, коммунис ёһоор ажаһуухаар хүмүүжүүлхэ асуудалда партийна организациин бүхы коммунистнууд эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Түрүү зэргын цехэй түлөө мүрысөөн, мүнөө үеын совет хүниие хүмүүжүүлгэ, экономическа талаараа һайн үрэ дүн туйлалга, эрхим продукци бүтээлгэ — коммунис ажалай цехэй түлөө мүрысэжэ байһан коммунистнуудай гол зорилго болоно.

А. Лимонов,
ЛВРЗ-гэй локомотив хабсаралгын цехэй партбюрогой секретарь.

БАЯН ХЭБТЭШЭ

А. Г. ВОЛОГДИН, СССР-эй Наукануудай Академиин гэшүүн-корреспондент

Зүүн Сибирьтэ носодог газай ехэ хэбтэшэ олдоо гэжэ нютагай болон түбэй газетэнүүд һаяхан мэдээсэбэ. Геологуудай, геофизигүүдэй, үрэмдэлгын бригаданuудай хүсэл оролдолгын ашаар Эрхүүгэй областиин Боохоной районой Бэлшэр нютагта (Эрхүүһээ 140 километрэй зайда) газай шэнэ фонтан орьёлбо. Мүнөө энэ фонтанһаа сүүдхэдээ 100 мянган кубометр газ гарана бшуу.

Эндэхи газ хүндэ углеводородуудаар тон баян гэжэ элирүүлэгдээ. Тиимэһээ тэрээнһээ бензин абахада хүнгэн байха. Ондоогоор хэлэбэл, Бэлшэртэ үрэмдэгдэһэн скважина мүнөө үедэ сүүдхэдээ хэдэн тонно бензин үгэжэ шадаха.

Бэлшэрэй скважина Сибириин урда зүгтэ газ-нефтиин ехэшэг баялигай бии байһаниие гэршэлнэ гэжэ тухайлагдана. Юуб гэбэл, Бэлшэртэхи хэбтэшын олдоһониинь юрын ушар бэшэ байха. Геолого-минералогиин эрдэмэй доктор И. П. Карасевай хүтэлбэри доро хэгдэжэ байһан нефть бэдэрэлгын түрүүшын дүнгүүд энээн тухай гэршэлнэ. Ойрын жэлнүүдтэ бусадшье нютагуудаар иимэ хэбтэшэнүүд олдохо бэзэ гэжэ хүлеэгдэнэ.

Иигэжэ найдангяар хэлэхэ ямар үндэһэн бии гээшэб? Байгалай зүүн урда бэедэ далайн оёорһоо газ, нефтиин дуһалнуудай гарадагынь үни холоһоо мэдээжэ. Теэд тэрэ багта нефть бэдэрхэдэнь, ямаршье аша үрэ гарабагүй.

Совет ороной нефтиин промышленностиин научна хүтэлбэрилэгшэ байһан, совет геолог-нефтянигуудай һургуули байгуулагша академик И. М. Губкинай туһаламжаар гушаад оной үедэ Сибириин үргэн тала дайдын урда, баруун районуудаар нефть бэдэрэлгэ эмхидхэгдэһэн байна. Тэрэ сагһаа хойшо энэ хүдэлмэри үргэдхэгдэжэ, зарим газарнуудта (жэшээлхэдэ, Усолье городто, Канска-Таслевскэ, Туруханска, Доодо Ангарай районуудаар) нефть олдожо боломоор гэжэ тухайлагдаһан байгаа. Нефтиин баялигые бэдэрэлгын зарим дүнгүүд согсологдожо, Сибириин геологическа түрүүшын кар... мэ зохёогдоо бэлэй... нефтиин баялигаар ... жэ болоһон Марко... хон шадархи район... карта дээрээ тэмдэ... һэн байха. Эндэ үр... үзэхэдэнь, 1962 ондо... жинһаань тон ехэ ... орьёлон гараһан ... бшуу.

Оньһон техникэ, шэ... нэ түхеэрэлгэнүүдээр... сэгжэһэн «Востсиб... геология» гэжэ ... трест мүнөө Сибириин... жэлэлгэдэ хабаада... нефтиин хэбтэшэ олд... олохон районуудые ... лаад байна.

Геологууд, геофи... туйлаһан түрүүшынгэ... жалтануудаар зори... Сибириин үргэн д... нефтиин бүри ехэ ... гуудые элирүүлжэ, ... низм байгуулха хэрэг... рюулха хүсэлэнтэй.

Эдэбхитэды... олоор хабаадуу...

Ажалай эмхидхэлые, ... скэ нормо зохёолгые һайж... хэрэгтэ хүдэлмэришэдые... хаагшадые, инженерно-т... скэ хүдэлмэрилэгшэдые ... тэйгээр хабаадуулжа, ажа... тээсэ дээшэлүүлхэ зори... гоор Улаан-Үдын нарин ... фабрикада августын 20-... ябриин 1 болотор ниитын... га соносхогдобо.

Харалгын гол зорилго ... хүдэлмэришэдэй эдэбхи ү... дэмжэжэ, ажалай эм... техническэ зүб нормо зо... бии байһан дутуу дун... элирүүлэн, тэдэниие ... хэмжээнүүдые абаха ... Гадна энэ хэрэгээ саашаа... рижуулхын тула харалгы... ороһон дурадхалнуудые ... ридэ удаарууланггүй нэбта... хүдэлмэришэдэй, инжене... ническэ хүдэлмэрилэгшэд... ческо үүсхэлые улам да... хэ шухала.

Фабрикын бүхы коллек... ралгын гол зорилгонууд... римуудтай хүсэд тани... Фабрикын, цехэй харалгы... миссинууд байгуулагдаа... нэй гэшүүдтэ тусхай уча... үйлэдбэриин зарим асуу... даалгагдаа.

Харалгада эдэбхитэйгэ... баадажа нэгэдэхи һүүри... хүдэлмэришэд, бригада, ... цех мүнгэн шанда хүрт... Харалгын соносхогдоһоор... хэн сагай үнгэрбэшье, т... дурадхалнууд оронхой.

Г. Бори...

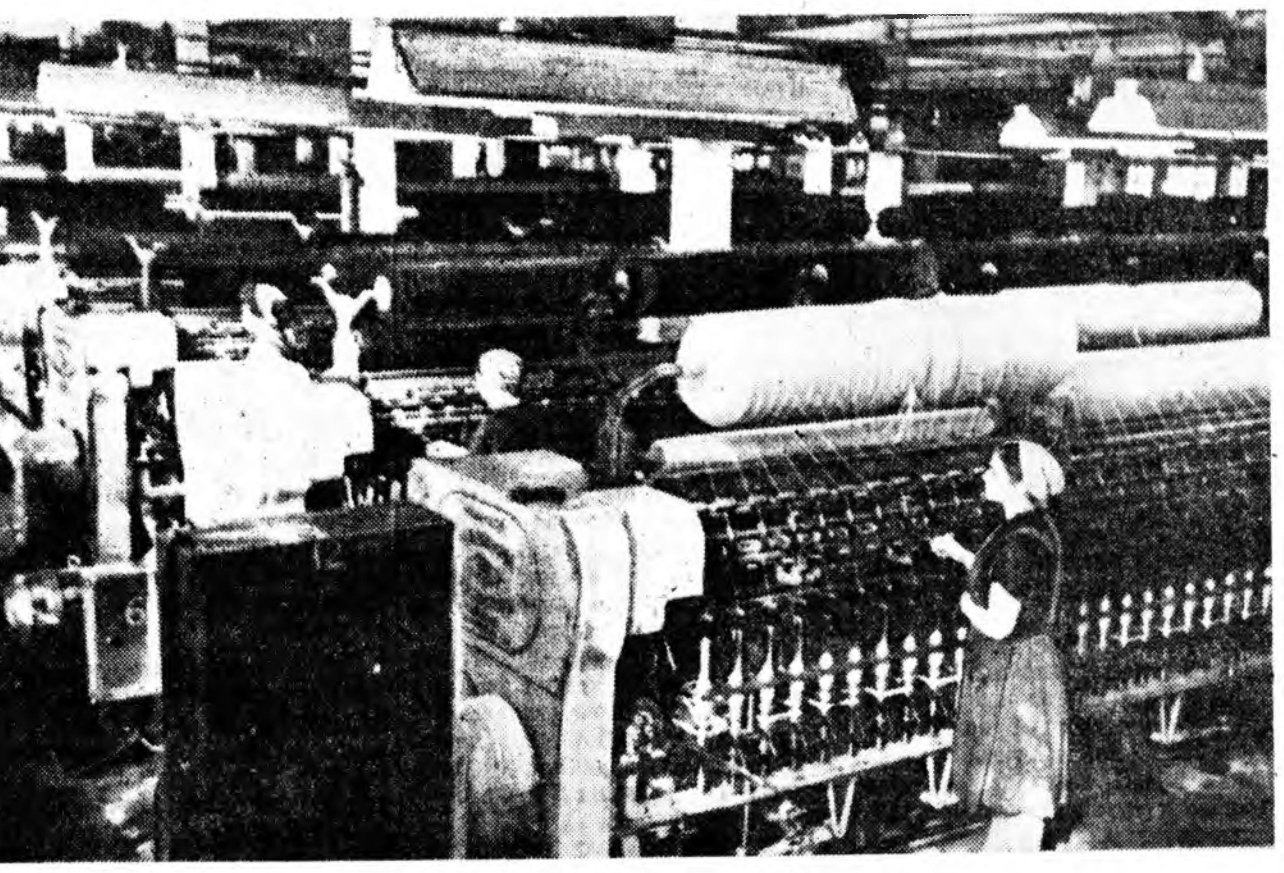

Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикын ээрэлгын цех соо.

Л. ХАНДУРОВАЙ фото.

Түрүү фермэдэ

Шэнэ уулзалганууд, шэнэ нүхэдүүд

Хүрбын совхозой һаалишадай дундаһаа Дырмэ Бадмацыренова ажалдаа амжалта туйлан, түрүү һуурида гараа гэжэ ажахын хүтэлбэрилэгшэдһөө дуулаад, энэ түрүү һаалишантай уулзаха, ажал хүдэлмэритэйнь танилсаха гэһэн һанал бодол түрөө һэн. Тиимэ зорилготойгоор совхозой гурбадахи отделенидэ ошоо һэмди.

Харгы замдамнай адууһа малай хэдэн байра ушарба. Аалан нютагай малай гүүртэ хүрэжэ ерэбэбди. Эндэ Цыден-Дамба Чимитов нүхэртэйгөө хүдэлнэ. Тэдэнэр пёдондо намар 90 толгой эмэ хашарагуудые тушаажа абаад, 1962—1963 онуудай малай үбэлжэлгые нэгэшье толгойн хоролтогүйгөөр үнгэргөө. Тиигээд зунай тунга ногоондо малаа һайнаар бэлшээн таргалуулжа бултыень ороондо оруулха зорилготой һэн. Мүнөө хаража байһан гунжадынь томо тарганууд, бултадаа ороондо оронхой.

Адууһа малдаа элбэг хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхэ асуудалай шухала байһаниие һайнаар ойлгоһон Ааланай гүүртынхид үбһэ хуряалгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Чимитовтэнэй басаган Сэндэмэ зунайнгаа амаралтын үедэ аба, ажыдаа нилээд туһалаа. Малшье бэлшээһэн, үбһэшье сабшалсаһан байха. Энэ гүүртын малшад өөһэдынгөө хүсөөр 100-гаад центнер үбһэ хуряажа абаа.

Удаань Цыпилма Намжиловагай гүүртэдэ хүрэбэбди. Энэ нүхэрнай гансаараа 89 толгой залуу мал харууһална.

— Хаража байһан малдаа тэжээл бэлэдхэхэ һанаатай һэм. Теэд сүлөө саг гаранагүй,—гэжэ нүхэр Намжилова мэдүүлнэ.

Тиимэшье даа, гүүртэ дээрээ гансаараа хүдэлнэ ха юм.

Уданшьегүй, Тохорюута нютаг хүрэбэбди. Тэндэ совхозой гурбадахи отделениин һүнэй фермэ байрладаг. Эндэ совхозой түрүү һаалишан Дырмэ Бадмацыренова ажалладаг юм.

Би нүхэр Бадмацыреноватай уулзахаһаа урда тэрэниие наһажаал болоһон эхэнэр гэжэ һанаһан хүм. Харин энэмнай шамбайхан бэетэй, залуу һаалишан байгаа. Теэд 1962 оной октябрь һараһаа һаалишанаар ажаллажа байгаашье һаа, совхозой дүршэлтэй малшадай нэгэн болонхой. Тэрэнэй эжынь түрэл нютагтаа 30-аад жэл соо һаалишанаар хүдэлөөд, мүнөө пенсидэ гаранхай. Дырмэ эдир багаһаа хойшо эжынгээ ажалда туһалалсадаг, үнеэдыень һаалсадаг, тугал бяруугынь харууһалалсадаг һэн. Тиигэжэ тэрэ малшад ажалаа һайнаар мэдэдэг, энэ ажалда дуратай болоһон байгаа. Ямаршье ажал хээ һаа, һайн шанартайгаар, болзор соонь дүүргэдэг. Эгээл тиимэһээнь үнгэрэгшэ намар совхозой хүтэлбэрилэгшэд Дырмые һаалишан болгохо гэжэ шиидээ бэлэй.

— Пенсидэ гараашье һаа, ажал хүдэлмэридэшни туһалалсахаб. Һаалишанаар хүдэлхэдэ һайн даа,— гэжэ эжынь Дырмэдээ хэлээ һэн.

Октябрь һарада Дырмэ Бадмацыренова һаалишан боложо, 20 толгой гунжадые тушаажа абаа юм. Ажал хэдышье һайнаар хэжэ шадаха байгаа һаа, хүдэлмэридөө оролдосотойгоор, үнэн зүрхэнһөө хандаха хэрэгтэй гэжэ тэрэ мэдэдэг байгаа. Түрүүшын үдэрһөө даажа абаһан гунжадайнгаа харууһа, хоол һайнаар эмхидхээд, бултыень һайнаар тугаллуулхые оролдобо. Үбэлэй сагта бүлеэн уһаар уһалдаг, комбинированна тэжээл үгэдэг, малаа эдеэлүүлхэ, һааха гурим нариинаар сахидаг байһан. Үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ үбһэ тэжээлниье элбэг байгаа.

Түрүүшын үдэрһөө ажал хүдэлмэреэ зүбөөр эмхидхэһэнэй ашаар Дырмэ Бадмацыренова байгша оной январь—июль һарануудта даажа байһан үнеэдһээ бүхыдөө 20077 килограмм һү һаажа, үнеэн бүриһөө энэ үе соо 1115 литр һү абаһан байна. Совхозой бусад һаалишадай ажалай дүнгүүдтэй сасуулжа харахада, түрүүшын жэл хүдэлжэ байһан һаалишан горитой амжалта туйлаа.

— Үнгэрһэн үбэлжэлгэдэ манай фермэ силос багатай байгаа. Хэрбээ энэ шэмэтэ тэжээлээр гүйсэд хангагдаһан һаа, үшөө һайн үрэ дүн туйлагдаха һэн,— гэжэ Бадмацыренова хөөрэнэ. Жэл соо үнеэн бүриһөө 1700 литр һү һааха уялга абаа һэм. Хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ гэжэ оролдонов.

— Танай фермын һаалишад бултадаа адли эрхэ байдалда хүдэлнэ, бултадаа 20—20 үнеэдтэй. Теэд үнеэн бүриһөө һү абалгаар та бултанһаа түрүүлжэ ябанат. Ямараар ажалаа эмхидхэхэдээ иимэ амжалта туйлабат?— гэжэ Бадмацыреновада хандахада, «Ажалдаа оролдосотойгоор хандажа, үнеэдэйнгээ харууһа зоотехническэ заабаряар эмхидхээ һаа, һүн һаагдахал ёһотой» — гэжэ харюусаа һэн.

Зүб даа. Ажалдаа оролдосотойгоор, үнэн зүрхэнһөө хандажа хүдэлһэн хүн амжалта туйлахал ёһотой!

Эндэхи һаалишад Дондокова, Аюржанаева гэгшэд мүн лэ һайнаар ажаллажа, үнгэрһэн долоон һара соо үнеэн бүриһөөн 1084—1087 литр һү абаһан байна.

Залуу һаалишан Дырмэ Бадмацыренова ажал хүдэлмэридөө амжалта туйлажа, совхозойнгоо хүдэлмэришэдэй дунда хүндэтэй болонхой. Зундаа оронойнгоо түб хото Москва ошожо, СССР-эй арадай ажахын туйлалтануудые харуулха выставкэдэ хабаадалсаа. Улаан талмай дээрэ космонавтнууд Валентина Терешкова, Валерий Быковский гэгшэдые угталгада байлсаа. Мүн грамотануудаар шагнагдаһан, Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэһэн байна.

Т. ДАНЧИНОВ.

Хори.

Хүшэгэрэй һаалиин томодхогдоһон фермынхид һү һаалгаар Дэрээнэйнгээ совхоз дотор, мүн Баргажанай үйлэдбэриин управлениин соошье түрүү зэргэдэ гаранхай. Зураг дээрэ: тус фермын үниижэй һаалишан Дынсыма Шойропова. А. МОЛЧАНОВАЙ фото.

ЗУРАГЛАЛ

Галай утаһа гартаа баригша

Түрэл хотымнай гал аюул сахидаг таһагай начальнигай орлогшо бодолгото болонгёор шэртээд харадаг хурса нюдэтэй, сайбар шара үһэтэй, далитаад харладаг нидхэтэй залуубар хүн юм. Хүдэлсэ, ябасыень адаглахада, дары, бэедээ найдангы хүн гэжэ гансата мэдэхээр. Ёһотойл командир.

— Валентин Митряков,—гээд танилсахадаа гарыетнай шангаар барядхиха.

Теэд манай городой хуушанай нэл шанадаг мастернуудай нэгэн болохо Иван Алексеевич Митряковой ехэ хүбүүн яагаад гэнтэ түймэр сарадаг мэргэжэлтэй болошоо гээшэб. Гараха түрэхэһөөнь хойшо ураһ гарта эсэгэнь хүбүүндээ өөрынгөө мэргэжэлэй хамаг бүхы нюуса, оньһо дамжуулан үгэхэ гэжэ шэбшэдэг һэмнай. Нэгэтэ бэшэ бишыхан Валентиные дахуулаад, ажалдаа ошодог бэлэйл.

...Дайнай һүүлэй хүшэр жэлнүүдэй нэгэн һэн. Намарай үүлэтэй бүрхэг нэгэ үдэр Валентин город соогуур яаралгүйхэн алхалжа ябаа. Тиихэдэнь углөөгүүр хада эжынь хэлэһэн үгэнүүд шэхэндэнь соностожол байхадал гээ һэн: «Ши Валентин ажабайдалайнгаа замые шэлэхэ, һунгаха гэжэ ехэл зүб шиидээ байнаш. Хэрбээ эсэгэшни дайнһаа бусаһан байгаа һаа, шамайгаа заагүй шэлэй завод эльгээхэ байһаниинь дамжаггүй һэн бэзэ. Теэд мүнөө эсэгэшни үгы ха юм даа. Тиимэһээнь лэ өөрөө өөрынгөө ерээдүйн мэргэжэл шэлыш даа».

Тиигээд лэ Валентин яаралгүйхэн алхалжа ябаа бшуу. Иимэ тиимэ ажалда хүдэлмэришэд хэрэгтэй гэһэн соносхолнуудые уншажа байтараа: «Гал аюул сарадаг зургаанда хүн хэрэгтэй»,— гэһэн соносхол анхаржархиба. Үшөө үхибүүн ябахадаа гал дүлэн соогуур габшагайгаар урагшаа эрмэлзэн, дүрэжэ байһан гэр сооһоо аюулда абтаһан хүнүүдые абардаг эрэлхэг зоримгой түймэршэд тухай олон номуудые уншаһанаа һанахадань, энэ мэргэжэл ехэл һонирхолтой шэнги байба. Залуу хүбүүн зээлүүдгүй алхасаа түргэдхэн гэр тээшээ шэглэбэ.

Хүбүүнэйнгээ шиидэнгеэр үүдээ татаад ороходонь, нюдэнэйнь оншотон ялалзахада, эхэнь хүбүүн тээшээ гайхангяар хараад:

— Юун болооб?—гэжэ һураба.

— Пожарна охранда хүдэлхэмни.

Валентинын энэ шэнэ хүсэлые гэртэхиниинь һайшааба. Теэд үшөө нэгэ хүнтэй хөөрэлдэхэ, зүбшэхэ хэрэгтэй байгаа ха юм.

Аятай зохид намарай үдэшэ намжаарал байгаа һэн. Валентин Антонина хоёр эбтэйгээр хүтэрэлдөөд, Үдэ голой эрьеын үндэр эльһэн добонууд дээгүүр алхалнад. Зүгөөр Валентинын досоо уйтайшаг һэн, ушар юуб гэхэдэ, Тонинь тэрэнэй шэлэһэн мэргэжэлдэ хүйтөөр хандаа бшуу. Аюултайл мэргэжэл шэлээ байнаш гэжэ ямаршьеб хитүүгээр хэдэн дахин дабтажа хэлээ.

—Зай, баяртай, Тоня!—гэжэ хахасалган дээрээ Валентин хани басагандаа хандаба.—Түймэр лэ унтараадаг хүн болоно аабзаб, аюулшаншье ээлтэй юм ааб даа.

Үглөөдэрынь Валентин Митряков городой гал аюул сахидаг таһагай начальнигай үүдые татаа бэлэй. Урдаһаань хёрхо нюдэтэй наһажаал хүн угтан бодоод, ажалда орохом гэһэн һанамжыень дамжаа һэн. Нэгэ хэды хөөрэлдэжэ һууһанайнгаа һүүлдэ:

— Харахадамни болохотойл хүбүүн байнаш. Даб дээрээ гал аюул уридшалан һэргылдэг инспекторэй тушаал даажа абаха болоош, хэрбээ оролдосотойгоор хүдэлөөд байгаа һаашни, түймэр сарагшадай тусхай һургуулида эльгээхэбди. Мүнөө ажалда ороһонтойш дашарамдуулан амаршалнаб,— гэжэ хэлээд, олохон түймэр саралсаһан шүрбэһэлиг гараараа залуу хүбүүнэй үшөө холожошье үзөөгүй гарые адхаба.

Тэрэл үдэрһөө хойшо Валентин Митряков түрэл городойнгоо бүхы эмхи зургаан, гэр байрануудаар ябажа, гал аюулһаа һэргылхэ хүдэлмэри эршэмтэйгээр эхилээ һэн. Энэ эршэмтэй, оролдосотой ажалайнь үрэ удангүй харагдажа захалаа бэлэй. Жэл үнгэрөөд байхада, Валентин Митряковой харюусалгатай гэр байра, эмхи зургаануудта түймэр огто болоогүй... Нэгэтэ үйлэдбэриин зүблөөнэй һүүлээр тэрэниие начальнигынь дуудаба. Тиигээд иигэжэ хэлээ һэн.

— Мүнөө жэлые түймэргүйгөөр үнгэргэхэтнай гээшэ ха.

— Үнгэргэхэбди,—гэжэ ёһолон татажа Митряковой дуугараад, газаашаа даб гэхынь тэндэ, начальнигынь гэнтэ иигэжэ хэлэбэ:

— Валентин Иванович, һанана гүт, би танда юун гэжэ хэлээ һэнбиб. Үгэдөөл хүрэхэ ушартай болобоолдеэ. Зай, Эрхүүгэй түймэр сарагшадай һургуулида ошохо болоболта даа.

— Хэзээшье ябахаар бэлэмби,— гэжэ Митряков баясхалантайгаар мэдүүлээ һэн. Түймэр һэргылхэ ажалдаа дадаашье һаа, ёһотой саралгын дайшалхы ажалда орохо хүсэлтэй һэн. Үнэн һургуулида ябаха болоходонь, инаг басаганиинь баһал дурагүй байба. Теэд яахабши даа, эрэ хүн зориһондоо гэдэг энэ ха юм.

Хоёр жэл болоһон хойно шэнэ формо үмдэнхэй залуу командир түрэл Улаан-Үдэ городойнгоо гал аюулые сарадаг таһагай начальнигай танил кабинедэй үүдэнэй урда зогсожо байгаа һэн.

— Түймэр саралгын Эрхүүгэй һургуули дүүргэһэн Валентин Митряков танай мэдэлдэ ерэбэ!— гэжэ элидхэбэ. Тэрэ үдэртөө Валентин Митряков түймэр саралгын таһагай начальнигые дайшалхы бэлэдхэлэй талаар орлогшын тушаалда томилогдоо һэн.

Түрүүшэгээр залуу командирай ажал хэрэгтэ амжалтын хажуугаар алдуу дутуунуудшье ушардаг һааб даа. Гэбэшье, хүнгэн бэшэ мэргэжэлдээ сэдьхэл зүрхэнһөө дуратай, зориг түгэс Валентин хани нүхэдэйнгөө дунда гансата хүндэтэй болоо һэн. Эдэ жэлнүүд соо хэды олон түймэр сарагдааб, хэды хүнүүдэй амин абарагдааб!

Валентин Иванович Митряков бидэ хоёрой хөөрэлдэжэ һуутар, дежурнын таһалга соо телефоной хонхо уншарагтай утаар жэнгиршэбэ. Валентин Иванович трубка абаад:

— Пожарна команда шагнажа байна. Хаана? Хэзээ? Трубкаяа табимсаараа, бэшэндээ хандажа:

— Түймэр. Машинануудтаа!— гэжэ богонёор захиралта үгэжэрхибэ. Минута үнгэрөөд байхада улаан машинанууд, тооһо хиидхүүлэн, городой үйлсөөр хүнхинэлдэжэ ябаба. Түймэрэй боложо байһан газарта Валентин Ивановичи Митряковтой сугтаа бишье хүрэжэ ерэлсэбэб. Обёорон харахадамнай, нэгэ гэрэй чердак дүрэжэ байба. Түймэр унтарааха бүхы хэрэгсэлнүүдээ дары түргэн дэлгээхыень захираад, өөрөө отделениин командиртай... рэй боложо байһан черда... тэгүүлбэ. Тэрэнэй харас... хүдэлсэ, ябасань хүнгэ... шэнги болоодхино. Хэды... хардуу ушар байдалай ... бошье һаань, тэрэ һур... зүбөөр түймэр унтараалг... хидхэнэ. Энэ гэр соо ... байһан хүн зониие даб... һэрюулһэнэй хэрэггүй, ... һон хүл хөөрсэг табилг... хо гэжэ ойлгоһон тула ... зоноо гансал түймэр ун... да саг дарыдань хабаадуу... һэн шиидхэбэри абаба... дээрэ гарахадань, амилх... гүй утаан бадхан байба... ков бусад нүхэдөө даху... рэжэ байһан «гэрэй» оро... дээдэ шалын забһарай ... һогло татан, газар ру... эхилбэ. Энэ үедэ сорго... асарагдажа, шатан байһа... нууд руунь шэглүүлэгдэ... түймэршье унтарба. ... улаан машинанууд һөөрг... тээшээ шэглэн хүнхи... Гэр соо унтажа байһан ... олонхинь түймэрэй боло... хай үглөөгүүр лэ мэдээ ...

Валентин Иванович ... энэ удаа бэшэ, оло дахи... һэн, улаан дүлэ шэдэлһэ... урдаһаа эрэлхэг зори... тэмсэһэн тухайгаа хөөрэх... Хөөрэхэшье гэжэ даа. ... най өөр тухайгаа хөөрэ... дурагүй юм.

...Һүни. Электролампы... лэ удаахан хөөрэлдэжэ ... нэгэ бага аягүйрхэн бай...

— Тэрэ хани басаган... най хаанаб?—гэжэ асу... баб.

— Тоня бидэ хоёр ү... голсоо һэмди даа. Эрхү... раад ерэһэнэйм һүүлдэ... һэмди. Мүнөө түймэршэн... гэжэ намайгаа галхаах... линхойгшо даа. Харин ... дог шэнгигшэ,— гэжэ ... Иванович нэмэн хэлэбэ.

Түймэр унтараахада... харуулһанайнь, мүн уһа... гэжэ байһан хүнүүды... найнь түлөө манай прав... Валентин Иванович Ми... гурбан медаляар шагнаһ...

Түрэл хотымнай үйлс... унгатай түймэр сарадаг... нуудай хүнхинэлдэн, то... хүүлэн гүйлгэлдөө һаа, ... түрүүшын нэгэнэй ка... Валентин Митряков һу...

Владимир ЕВЛ...

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1963 оной сентябриин 12.

ГАЗАРАЙНГАА ХҮРЬҺЭ үһа, һалхинһаа хамгаалая!

ПЛАКАТ-ХУУДАҺАН

Буряадай АССР-эй газарай хүрьһэнэй гэмтэжэ муудалгаһаа хамгаалха зорилгоор Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерство Буряадай научно-шэнжэлэлгын комплексно институт, Буряадай хүдөө ажахын институт, Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станци иимэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ гэжэ һанамжалан дурадхана.

I. Һалхинда үлеэлгэжэ, уһанда эдюулжэ гэмтэлгэһээ газарай хүрьһые хамгаалха агротехническа хэмжээнүүд

Һалхинда үлеэлгэжэ хүрьһэнэйн муудалгаһаа газарые шаблаатай багажа зэбсэгээр хахалхаяа болижо, хүрьһыень урбуулангүйгөөр элдүүрилдэг болохо. Тиихэдээ һолоомын узуурай хүрьһэн дээрээ үлэхын тулада гүнзэгыгөөр һэрхиилгэдэг рыхлитель болон культиватор-плоскорезээр элдүүрилхэ. Газарые бүри гүнзэгыгөөр (20—25 см.) рыхлительнүүдээр хахалалгые культиватор-плоскорезүүдээр гүйхэншэгөөр (12—16 см.) хахалалгатай ээлжэлүүлжэ байха. Хүрьһыень урбуулангүйгөөр бүри гүнзэгыгөөр, гүйхэншэгөөр хахалалгын ээлжэлээр ажахын мэргэжэлтэд тодорхойлон тогтооходо ёһотой.

Тусхай багажа зэбсэгэй үгы байһан дээрэһээ 1963 ондо хүрьһыень урбуулангүйгөөр элдүүрилгэ хэхын аргагүй байһан һаань, тарянай газар дээрэ доро дурсагдаһан хэмжээнүүдые абаха:

хартаабхын полиие, тэрэшэлэн курай, үрмэдэһэн, үндэһөөрөө олон болодог буртаг үбһэндэ дарагдаагүй ороо һото ургамалай полинуудые хабар болотор элдүүрилэнгүй, һолоомын узууртайгаар үлөөхэ. Хүрьһыень урбуулангүйгөөр хахалһанай гү, али хоёр дахин лущени хэһэнэй һүүлээр иимэ полинуудта тарилга хэхэ. Тиихэдээ эржэгэр катогоор жэгдэлхэ хэрэгтэй;

курай, үрмэдэһэн болон үндэһөөрөө олон болодог буртаг үбһэндэ дарагдаһан полинуудые намарай сагта шаблааень абаһан плугаар хахалжа элдүүрилээд, тэрээн дээрэ бүри оройн ургамалнуудые (обёос, ешмээн болон бусадые) тариха хэхэ. Энэ хадаа тарилга хэхынгээ урда тээ газарые культиватораар хоёр дахин элдүүрилхэ, мүн жэгдэлхэ аргатай; нэгэ жэлэй болон үндэһөөрөө олон болодог буртаг үбһэндэ дарагдаһан полинуудые паар болгожо хахалаад, майн һүүл багаар июниин эхеэр тэдээн дээрэ бобы болон залаата ургамалнуудые холижо тариха, үгышье бол июниин һүүл багаар эшэтэй ургамалнуудые зурууд зурыудаар тариха хэрэгтэй. Эдэ ургамалнууд газарай хүрьһэ һалхинһаа хамгаалжа болоно.

Тиихэтэй хамта намар шаблаагүй багажа зэбсэгээр элдүүрилэгдээгүй талмайнуудые хабар шаблаатай анзаһаар хахалжа гү, али культиватор-плоскорезүүдээр элдүүрилжэ болобо байна. Тиихэдээ эржэгэр шүдэтэй катогуудаар хүрьһыень заабол жэгдэрүүлхэ хэрэгтэй.

Буряадай АССР-тэ сэбэр паар агротехническа удха шанараа алдадаггүй. Юуб гэхэдэ, гандадаг районуудта буртаг үбһэтэй тэмсэхын, газарай хүрьһэндэ шииг барихын, ургамалай тэжээл болохо зүйлнүүдые элбэгжүүлхын тулада сэбэр паар хэрэглэгдэнэ. Тиихэдэ сэбэр паар дээрэ хабарай ашнигсэ тарихада таарамжатай һайн байдаг. Гэбэшье сэбэр паарые юрын гуримаар хахалаад, зунай үедэ дисковэ лущильнигаар элдүүрилгэ хээд байбал, газарай хүрьһэн һалхинда үлеэлгэжэ ехээр гэмтэн муудадаг байна. Сэбэр паарые ехээр элдүүрилхэ хэрэгтэй: паарые түрүүшын жэлдэ буртаг үбһэнһөөнь сэбэрлэхын тулада түрүүн 8—10 сантиметр гүнзэгыгөөр, хожом хожомоо 14—16 сантиметр хүрэтэр гүнзэгы болгон культиватор-плоскорезээр элдүүрилхэ. Июлиин эсэс болон августын эхеэр паарта гол элдүүрилгэ хэхэ шухала. Гэбэл КПГ-250 гэжэ рыхлителеэр хүрьһые хүсэд гүнзэгыгөөр (25 см. хүрэтэр) хахалдаг юм.

Һолоомын узууртайгаар үлөөгдэһэн полинуудта тарилга хэхэдээ юрын тарянай сеялкын орондо лущильник-сеялкэнүүдые, культиватор-сеялкэнүүдые хэрэглэхэ шухала. Эдэгээр тарилгын урда тээ хүрьһэ элдүүрилхэ, тарилга хэхэ, хүрьһыень жэгдэлхэ хүдэлмэри нэгэн доро бүтээдэг. Тусхай сеялкэнүүдэй үгы байгаа һаань, һолоомын узууртай үлэһэн полинуудта тарилгын урда тээхи элдүүрилгэ хэһэнэйнгээ һүүлээр юрын тарянай сеялкээр тарилга хэхэ. Гол түлэб тарилга хэхынгээ урда тээ газарай хүрьһэ эржэгэр катогуудаар жэгдэлдэг юм. Хуурай хүрьһые катогоор жэгдэлжэ болохогүй. Бүхы тарилгые заабол гол һалхинай шэглэлдэ хүндэлэнөөр хэхэ шухала.

Тарилга хэһэнэй һүүлээр газарай хүрьһэ мэлигэр катогоор жэгдэлжэ огто болохогүй.

Ехээр болон дунда зэргээр гэмтэжэ муудаһан хүрьһые һолоомын узуурай дээрээ үлэхөөр элдүүрилхэһээ гадна, бүхы ургамалнуудай севооборот эмхидхэхэ, тиихэдээ хүдөө ажахын нэгэ жэлэй ургамалнуудай зурууд тарилгануудай хоорондуур олон жэлэй ногоонуудай тарилга зурууд зурыудаар хэхэ хэрэгтэй. Олон жэлэй ногоонууд газарай хүрьһэ һалхинһаа хамгаалха болоно. Олон жэлэй ногоо тарилгын хэм хэмжээн, зурууд зурыудайнь үргэ наринииинь газарай хүрьһэнэй хэр зэргээр гэмтэжэ муудаһанһаа дулдыдуулан тодорхойлогдохо:

ехээр гэмтэжэ муудаһан хүрьһэтэй газар дээрэхи нэгэ болон олон жэлэй ногоонуудай тарилгын зурыудай үргэниинь ... метр байхаар һанамжалагдана;

дунда зэргээр гэмтэһэн хүрьһэтэй газар дээрэ хоорондоо ... метр зайтайгаар олон жэлэй ногоо зурууд зурыудаар тариха хэрэгтэй, зурыудынь 100 метр үргэн байха. Тиихэдэ табан зуун метр үргэнтэй зурыудуудтань нэгэ жэлэй ургамалнууд таригдаха зэргэтэй. Эртын болон пропашной ургамалнуудые таримал ногоонуудта дүтын зурыудуудта, оройн ургамалнууд дундуурхи зурыудуудтань таригдаха зэргэтэй. Энэ (дундуурхи) зурыудуудта һолоомын узуур тарилга хэхэ саг хүрэтэр үлөөгдэдэг юм;

багаар гэмтэһэн хүрьһэтэй газарта элдэб болзорой нэгэ жэлэй ургамалнуудые (олон жэлэй ногоогүйгөөр) зурууд зурыудаар тариха хэрэгтэй. Оройн тарилгын зурыудай үргэниинь 50—100 метр, эртын тарилгын зурыудай үргэниинь ...—200 метр байха ёһотой.

Алишье ушартань шанга һалхинай болодог шэглэлдэ зурыудай хүндэлэн байхаар тариха шухала.

Пропашной ургамалнуудые борозда гаргадаг тусхай сеялкэнүүдээр хэхэ, иимэ сеялкын үгы байгаа һаань, кукурузын сеялкэ хэрэглэн, һалхинай шэглэлдэ хүндэлэн байхаар пунктирна аргаар тариха.

Ехээр гэмтэһэн хүрьһэтэй газарта нэгэ жэлэй ургамалнуудые тариха аргагүй байгаа һаань, июлиин бороотой үе сагта олон жэлэй ногоонуудые үргэлжэ дээрэнь тарижа сабшалан болгохо.

Иимэ газарай үбһыень сабшажа абаха, тиихэдэ бага зэргээр мал адуулхадашье болохо байна. Хэдэн жэлэй үнгэрөөд байхада сабшалан болгогдоһон газарай зарим хубидань хүдөө ажахын нэгэ жэлэй ургамалнуудые тарижа болохо. Тиихэдээ забһараарнь олон жэлэй ногоонуудые зурууд зурыудаар тариха хэрэгтэй.

Газарые зарим аргаар элдүүрилхэдэ тооһотожо һалхинда хиидэдэг. Иимэ аргануудые үсөөрүүлхын, хүрьһыень урбуулангүйгөөр газар элдүүрилхэдээ буртаг үбһэнтэй бүри үрэ ехэтэйгээр тэмсэхын тулада буртаг үбһэ усадхаха химическэ аргануудые үргэнөөр хэрэглэхэ.

Газарай хүрьһэ һалхинһаа хамгаалха зурууд дээрэ тарилга хэхэдээ, муудаһан газарые сабшалан болгоходоо люцернэ, донник, житняк, хяаг болон бусад ургамалнуудые хэрэглэхэ.

Бүхы ажахынуудай хэрэглэмжые хүсэдөөр хангахын тулада колхоз, совхозуудта олон жэлэй ногооной үрэһэ ургуулан абаха хүдэлмэри эмхидхэхэ, Буряадай республиканска туршалгын станцида, хүдөө ажахын институтда ногооной үрэһэнэй селекциин хүдэлмэри шангадхаха. Зэрлиг ногоонуудай үрэһэ суглуулха хүдэлмэри үргэнөөр эмхидхэхэ.

Уһанда эдюулжэ гэмтэдэг бүхы полинуудые хадын ташаланда хүндэлэнөөр хахалдаг байха. Добо дошо олонтой, уһанда ехээр угаагдадаг газарые зүбөөр элдүүрилхэ, зурууд зурыудаар тарилга хэхэ туршалгануудые үнгэргэхэ хэрэгтэй. Иимэ аргануудые хэрэглэхын тулада хэды шэнээн горючи нэмэжэ гаргашалагдаха байһые тодорхойлхо, багахан хэмжээтэй талмай дээрэ элдүүрилгэ хэхэ нормонуудые хубилгаха хэрэгтэй.

Тарянайнгаа газарай талмайн нюрууе саг үргэлжэ шалгаан хаража байха шухала. Бороогой уһанай урдахада гараһан хобоо хонхорхойнуудые жэгдэлжэ байха. Саһанай уһанай болон бороогой уһанай ехээр урдадаг хүндынүүдэй адагай газарые үбһэ ногоо тарижа бүхэжүүлхэ. Тиигээгүй һаа уһанда эдюулжэ газар гэмтэжэ, саб жалганууд бии болохо магад.

10 градусһаа эгсэ хадын ташалангые саашадаа хахалжа, хүдөө ажахын нэгэ жэлэй ургамалнуудые тарижа болохогүй. Гэмтэжэ муудадаг дунда зэргын ташалан газарнуудта хүрьһыень хамгаалхын тулада олон жэлэй ногоонуудые зурууд зурыудаар таридаг севооборот эмхидхэхэ, ехээр гэмтэдэг ташалан газарнуудта ногоо тарижа сабшалан болгохо.

Гүбөө болон жалгануудта модо тарижа хүрьһыень бүхэжүүлхэ, тиихэдээ юрын гидротехническэ түхеэрэлгэнүүдые бариха аргатай, мүн шухала болоһон газартань мал уһалхын тулада уһа сөөрэм тогтоохо.

Газарай хүрьһые хүдөө ажахын ургамалнуудай бүри һайнаар хамгаалдаг болохын, тэдэнэй ургасые дээшэлүүлхын тулада органическа болон минеральна, илангаяа азотно үтэгжүүлгэнүүдые хэрэглэхэ, тиихэдээ хүрьһэнэй хэр зэргээр гэмтэжэ муудаһые хараадаа абан үтэгжүүлгэ оруулха нормые дээшэлүүлхэ.

II. Бэлшээриин газарай хүрьһэ гэмтэжэ муудалгаһаа хамгаалха

Илангаяа зөөлэн хүрьһэтэй бэлшээриин болон сабшалангай газарай һалхинда үлеэлгэжэ, уһанда эдюулжэ гэмтэхэгүйн тулада иимэ газарые бэлшээри болон сабшаланда ээлжээ ээлжээгээр хэрэглэхэ, бэлшээриие загон болгожо хубаарилаад, ээлжээ ээлжээгээр мал адуулха, хүрьһыень малда ехээр гэшхүүлжэ муудхаахагүй.

Хамаагүйгөөр мал адуулжа гэмтээгдэһэн бэлшээриин эгээн ехээр муудаһан участогуудай үбһэ ногооной дахяад ургахын тулада саг зуура бэлшээридэ хэрэглэхэеэ болихо.

Бэлшээри болон сабшалангай үбһэ ногоо бүри һайнтай болохын, газарайнь хүрьһэнэй гэмтэсэгүй болохын тулада бэлшээри болон сабшалан дээрэ, хамагай түрүүндэ мал олоор адуулжа муудхаагдаһан участогуудта, тэжээлэй үбһэ ногоо тарилсадаг байха.

Зунай сагта мал адуулхада муудадаг зөөлэн хүрьһэтэй бэлшээринүүдтэ газарай хүрьһэнэй хүрөөд байха үедэ (намар орой болоһон хойно, үбэл, хабар эртэ) мал адуулха хэрэгтэй.

Үбһэ ногоонойнь үсөөржэ, элһэндэ даруулжа байһан бэлшээридэ мал адуулжа болохогүй. Иимэ газарта хүрьһыень бүхэжүүлхын тулада олон жэлэй ногоо тариха шухала.

Сабшалан болон бэлшээриин ургасыень һайжаруулхын тулада хабар намарай үедэ тэдэниие уһалха, үбэлэй сагта хүрэдэггүй булаг нуурнуудһаа тошон халяаха хэрэгтэй гээшэ.

III. Һубаг канавануудые элһэ шоройгоор даруулхагүй, уһалалгые үрэ ехэтэй болгохо

Хара һалхинай болодог үедэ һубаг канавануудай элһээр, жэжэ шорой шохойгоор булуулхагүйн тулада һубагые зубшуулан 100 метрһээ нарин бэшэ зурыудтай һолоомын узуур үлөөхэ хэрэгтэй. Энэ зурууд газарые шанга һалхинай болохоёо болиһоной һүүлээр элдүүрилжэ тарилга хэхэ. Иимэ зурууд газарнуудта олон жэлэй ногоо тариха шухала. Энэ хадаа һубаг канавануудые хамгаалхаһаа гадна, үрэһэ абахын тулада хэрэглэгдэжэ болоно.

Уһалагдадаг аад, һолоомын узуургүй поли (хартаабха, корнеплод, бобы болон бусад ургамалнуудай таригдаһан газар) дээгүүр гараһан һубаг канавануудые хамгаалхын тулада тэдэниие зубшуулан гүнзэгы бороздануудые татаха шухала.

Уһалууриин саг үргэлжын каналнуудые зубшуулан түргэнөөр ургадаг модонуудые (уляангир, бургааһа болон бусадые) тарихада таарамжатай. Тиихэдээ һубаг канавануудай эрьеын хэмхэржэ унахагүй, элһэ шоройдо даруулхагүйн тулада шухала хэмжээнүүд абтаха зэргэтэй.

Уһалалгые үрэ ехэтэй болгохын тулада уһа миин халяахаяа болижо, сүршэжэ уһалха гэхэ зэргын таарамжатай һайн арганууды хэрэглэхэ, олон жэлэй ногоо тарилсажа, үбһыень үдхэрүүлхэ, органическа болон минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ шухала гээшэ.

IV. Поли хамгаалхын тулада зурууд ой модо тариха

Ехээр гэмтэһэн элһэн газарнууд дүтэ шадарайнгаа полинуудые муудхаадаг гээшэ. Тиимэһээ нютагай эрхэ байдалда һайнаар ургадаг модонуудые иимэ элһэн газарта үргэлжэ дээрэнь тариха хэрэгтэй.

Колхоз, совхозууд ажахы дотороо газарай эсхэмжэлгэ хэхэдээ, поли хамгаалхын тулада 3—5 дахин дабхарлуулжа зурууд ой модо тариха ябадал хараалха ёһотой. Тиихэдээ эдэ зурууд модо ургуулха ээлжээнүүдынь тодорхойлогдохо ёһотой. Зурууд ой модонуудай хоорондохи полинуудай үргэ нариниинь газарай хүрьһэнэй хэр ехээр гэмтэн муудадаг байһые хараада абан, 300-һаа 500 метр хүрэтэр байха ушартай. Поли хамгаалха зурууд модонууд имагтал полиин захаар таригдаха бэшэ, харин талмайн дундуур ходо гарган зурылгажа тарилсагдадаг байха зэргэтэй.

Зурууд ой модо тарихадаа, таража ябаһан элһэ байрадань бүхэлэн тогтоохододоо юрын нарһан, улаан үшөөһэн (шелюга), нарин набшаһатай үшөөһэн, уляангир (шиигтэй участогуудта болон һубаг канавануудые зубшуулан), байгал шадарай ильм, жэжэ набшаһатай хартаганаа, нохойн хоншоор, шара акаци гэхэ зэргын модо болон бургааһануудые түрүүшын ээлжээндэ хэрэглэхэ.

Поли шадарай нарһан тужа ойнуудые, бусад ургамалнуудые гал түймэрһөө, дура зоргоороо отолхо, сэбэрлэхэ ябадалһаа аршалан хамгаалха.

V. Газарай хүрьһэнэй һалхинда үлеэлгэжэ гэмтэлгэтэй тэмсэхэ гол машинанууд болон багажа зэбсэгүүд

Хүрьһыень урбуулангүйгөөр һолоомын узуурай хүрьһэн дээрээ үлэхөөр 25 сантиметр хүрэтэр гүнзэгыгөөр газарые хахалхын тулада КПГ-250 гэжэ гүнзэгыгөөр газар һэрхиилгэдэг рыхлитель хэрэглэхэ.

Газарай хүрьһэ урбуулангүйгөөр һолоомын узуурай дээрээ үлэхөөр 8—16 сантиметр гүнзэгыгөөр хахалхын тулада КП-2-250 гэжэ культиватор-плоскорез, тэрэшэлэн бусад культиватор-плоскорезүүдые хэрэглэхэдэ болоно.

Газарай хүрьһэ жэгдэлэн нягтаруулхын тулада имагтал ЗКК-6А гэжэ эржэгэр-шүдэтэй каток хэрэглэхэ, мэлигэр каток хэрэглэжэ огто болохогүй.

Һолоомын узуур соогуур ороoһото болон ороoһото бобово ургамалнуудые тарихадаа, ЛДС-4 гэжэ сеялкэ-лущильнигуудые, мүн СПС-3,6 сеялкэ-культиваторнуудые хэрэглэдэг юм. Эдэнэр хүрьһэ элдүүрилгэ тарилга хоёрые нэгэн доро дүүргэдэг байна.

Юрын аргаар элдүүрилэгдэһэн поли дээрэ зурыудуудые тус тустань жэгдэлэн нягтаруулдаг СЗП-24 гэжэ сеялкые хэрэглэдэг юм.

Һолоомынгоо узууртай үлэһэн талмайда шииг нойто барихын, тарилгын урда тээхи элдүүрилгэ хэхын тулада КЭП-3 гэжэ культиватор-плоскорезүүдые хэрэглэхэ.

Паар дээрэ, мүн ороoһото ургамалнуудай тарилга соогуур, илангаяа наран сэсэг зурууд зурыудаар тарихадаа (хүрьһэ һалхинһаа хамгаалха саһа тогтоохо зорилготой) КСП-2 гэжэ тусхай сеялкэнүүд хэрэглэгдэдэг.

VI. Ажахыда ниитэ дээрээ абтаха хэмжээнүүд

Газарай хүрьһэнэй гэмтэжэ муудалгатай тэмсэхэ талаар бүхы хэмжээ ябуулганууд ажахын холын хараата болон жэл бүриин үйлэдбэриин-финансова түсэбүүд дотор хараалагдаха ёһотой. Тиихэдээ эдэ хэмжээнүүдэй дүүргэгдэхэ ээлжээн, тэдэнэй хэмжээн, гаргашалагдаха мүнгэ зөөри, энэ зөөриие харюулха болзорнууд түсэбүүд дотор тодорхойлогдоһон байха ёһотой.

Газарай хүрьһэнэй томо масштабтай картын бии байгаа һаань, газарай хүрьһэнэй хэр зэргээр гэмтэжэ муудаһан тухай картограммануud зохёогдохо зэргэтэй. Полевой болон хүрьһэ хамгаалха севооборотуудай поли бүридэ технологическа картанууд зохёогдожо, хүрьһэнэй муудалгатай эсэргүүсэн тэмсэхэ бүхы хэмжээ ябуулгануудые хүсэдөөр хараада абан полевой хүдэлмэри зүбөөр үнгэргэхэ тухай тэрээн соо заагдаһан байха зэргэтэй.

Хэрбээ газарай хүрьһэнэй картын үгы байгаа һаань газарай хүрьһэнэй карта шэнээр байгуулхадаа, хүрьһэнэй хэр зэргээр гэмтэһэниинь хүсэдөөр хараада абтаха, гэмтэлгэһээ хамгаалха олон хэмжээ ябуулганууд зохёогдохо ёһотой юм.

РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ХОЙШОЛУУЛАШАГҮЙ ЗОРИЛГОНУУДАЙ НЭГЭН

Газарай хүрьһэнэй һалхинда үлеэлгэжэ, уһанда эдюулжэ муудалга һүүлэй жэлнүүдтэ бүри түргэдэжэ, республикын хүдөө ажахыда тон муугаар нүлөөлнэ. Тиимэһээ газарай хүрьһэнэй муудалгатай тэмсэхэ талаар эрид шанга хэмжээнүүдые абаха шухала.

«Буряадай АССР-эй колхоз, совхозуудта газарай хүрьһэнэй гэмтэжэ муудалгатай тэмсэхэ хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй Буряадай обкомой бюро, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет һаяхан тогтоол гаргаа. Газарай хүрьһэнэй муудалгатай тэмсэхэ түрүүшын ээлжээнэй хэмжээ ябуулганууд энэ тогтоол дотор тодорхойлогдонхой.

Тусхайлбал, ажахы бүхэндэ тодорхой хэмжээ ябуулгануудые хараалхыень республикын Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствые, Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциие, үйлэдбэриин управленинүүдые, «Скотооткормые» энэ тогтоол уялгална. Эдэ хэмжээ ябуулганануудые хараалхадаа Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствын, Буряадай научно-шэнжэлэлгын комплексно институдай, хүдөө ажахын институдай, Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин зохёоһон гол һанамжа дурадхалнуудые хүтэлбэри болгохо гэжэ дурадхагдаа.

Буряадай АССР-эй газарай хүрьһэнэй гэмтэжэ муудалгатай тэмсэхэ талаар научно-үйлэдбэриин түрүүшын конференциие дээрэ дурсагдаһан эмхи зургаанууд 1963 оной апрельдэ үнгэргэһэн байгаа. Тус конференци СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай научно-шэнжэлэлгын комплексно институдай үүсхэлээр зарлагдаа.

Конференциин хүдэлмэридэ республикын, бусад городуудай олон мэргэжэлтэд хабаадаһан байгаа. Газарай хүрьһэнэй гэмтэжэ муудалгатай тэмсэхэ талаар хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулгануудые хараалһан тогтоол, тус конференци гаргаа, «Буряадай АССР-эй газарай хүрьһэнэй һалхинда үлеэлгэжэ, уһанда эдюулжэ муудалгатай тэмсэхэ хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулгануудые абаха талаар һанамжа дурадхалнуудые» баталаа. Тус һанамжа дурадхалнууд эндэ толилогдобо.

Республикын газарай хүрьһэнэй гэмтэжэ муудалгатай тэмсэхэ замуудые тодорхойлхо талаар РСФСР-эй Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствын комисси Буряадай АССР-эй Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствэтэй, бусад организацинуудтай хамта 1963 оной июльдэ ехэ хүдэлмэри хэһэн байна. «Буряадай АССР-эй газарай хүрьһэ гэмтэжэ муудалгаһаа хамгаалха һанамжа дурадхалнуудай» зохёогдоходо конференциин материалнууд хараада абтан, зарим һанамжанууд улам нарижуулан тодорхойлогдоһон, нэмэлтэнүүд оруулагдаһан байха.

«Буряадай АССР-эй газарай хүрьһэнэй гэмтэжэ муудалгатай тэмсэхэ талаар хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулгануудые абаха талаар һанамжа дурадхалнуудые» үйлэдбэриин управленинүүд, колхоз, совхозуудай агрономууд анхаралтайгаар шэнжэлхэ, өөһэдынгөө ажахы бүхэнэй байгаалиин болон ажалай эрхэ байдал хараада абан тэдэниие бэелүүлжэ орохо ёһотой.

Һанамжа дурадхалнууд зургаан бүлэгһөө бүридэнэ: эмхидхэлэй-ажахын, агротехническэ, агролесомелиоративна ой модоной ажахын, газарай хүрьһэнэй гэмтэжэ муудалгатай тэмсэхэ инженерно хэмжээ ябуулганууд. Дэлгэрэн тарадаг элһэнтэй тэмсэхэ талаар тусхай бүлэг.

Эдэ бүхы хэмжээ ябуулгануудые үргэлжэ дээрэнь абаад лэ байбал газарай хүрьһэнэй гэмтэжэ муудалгатай үрэ ехэтэйгээр тэмсэжэ болохо байна. Эдэ хэмжээнүүдэй нилээд олыень энэ жэлэй намарһаа эхилхэ хэрэгтэй.

Хамагай түрүүндэ һалхинда үлеэлгэжэ гэмтэн муудадаг газартай районуудта намарай элдүүрилгые зүбөөр хэхэ хэрэгтэй. Агротехническэ хэмжээнүүд тухай «һанамжа дурадхалнууд» соо хэлэгдэһэндэ нэмэжэ хэлэхэ зүйлнүүд гэхэдэ, РСФСР-эй Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствын комисси иигэжэ һанамжална: намарай паар хүрьһыень урбуулангүйгөөр хахалхадаа, газарые КПГ-250 гэжэ рыхлителеэр гүнзэгыгөөр (20—25 см.) хахалалгые гүйхэншэгөөр (12—16 см.) культиватор-плоскорезүүдээр хахалалгатай ээлжэлүүлхэ.

Тусхай багажа зэбсэгэй үгы байһан дээрэһээ 1963 ондо газарай хүрьһэ урбуулангүйгөөр элдүүрилхэ аргагүй байһан газарта иимэ юумэ хэхые комисси һанамжалан дурадхана: хартаабхын полиие, тэрэшэлэн курай, үрмэдэһэн, үндэһөөрөө олон болодог буртаг үбһэндэ дарагдаагүй ороoһото ургамалай полинуудые хабар болотор элдүүрилэнгүй орхихо. Хабар хүрьһыень урбуулангүйгөөр хахалһанай гү, али хоёр дахин лущени хэһэнэй һүүлээр иимэ поли дээрэ тарилга хэхэ. Тиихэдээ эржэгэр-шүдэтэй катогоор жэгдэлхэ хэрэгтэй: дурсагдаһан буртаг үбһэндэ дарагдаһан полинуудые намар шаблааень абаһан плугаар хахалжа элдүүрилээд, тэрээн дээрээ бүри оройн ургамалнуудые тариха, тарилга хэхынгээ урда тээ газарые культиватораар хоёр дахин элдүүрилхэ, жэгдэлхэ хэрэгтэй.

Тиихэтэй хамта намар шаблаагүй багажа зэбсэгээр элдүүрилэгдээгүй талмайнуудые хабар шаблаатай анзаһаар хахалжа гү, али культиватор-плоскорезүүдээр элдүүрилжэ болохо байна. Тиихэдээ эржэгэр-шүдэтэй катогуудаар хүрьһыень заабол жэгдэрүүлхэ хэрэгтэй.

Комисси хадаа Буряадай АССР-эй гандадаг районуудта сэбэр паар агротехническэ удха шанартай гэжэ онсолон тэмдэглэхэ зуураа, сэбэр паарые юрын гуримаар элдүүрилхэдэ газарай хүрьһэн һалхинда үлеэлгэжэ ехээр гэмтэдэг гээд зааһан байна. Паарые түрүүшын жэлдэ буртаг үбһэнһөөнь сэбэрлэхын тулада түрүүн 8—10 сантиметр гүнзэгыгөөр, хожом хожомоо 14—16 сантиметр хүрэтэр гүнзэгы болгон культиватор-плоскорезүүдээр элдүүрилхэ. Июлиин эсэстэ, августын эхеэр паарта гол элдүүрилгэ хэхэ шухала. Гэбэл хүрьһэ гүнзэгыгөөр һэрхиилгэдэг КПГ-250 гэжэ рыхлителеэр хүсэд гүнзэгыгөөр (25 см. хүрэтэр) хахалдаг байха гэжэ комисси һанамжалан дурадхана.

Ехээр болон дунда зэргээр гэмтэжэ муудаһан хүрьһэтэй газар дээрэ бүхы ургамалнуудай севооборот эмхидхэхэ гэжэ комисси һанамжа дурадхалнуудта тодорхойлолто оруулһан байха юм. Тиихэдээ хүдөө ажахын нэгэ жэлэй ургамалнуудай зурууд тарилгануудай хоорондуур олон жэлэй ногоонуудай тарилга зурууд зурыудаар хэхэ шухала гэжэ дурадхагдана: ехээр гэмтэжэ муудаһан хүрьһэтэй газар дээрэхи нэгэ болон олон жэлэй ногоонуудай тарилгын зурыудуудай үргэниинь 50 метр байхаар һанамжалагдана; дунда зэргээр гэмтэһэн хүрьһэтэй газар дээрэ хоорондоо 300 метр зайтайгаар 100—100 метр үргэнтэйгөөр олон жэлэй ногоон зурууд зурыудаар таригдаха зэргэтэй. Тиихэдэ эртын болон пропашной ургамалнуудые таримал ногоонуудта дүтын зурыудуудта, бүри оройн ургамалнууд дундуурхи зурыудуудтань таригдаха зэргэтэй (дундахи зурыудуудтань тарилга хэхэ саг хүрэтэр һолоомын узуурые үлөөхэ); багаар гэмтэһэн хүрьһэтэй газарта элдэб болзорой ургамалнуудые 50—100 метр үргэн зурууд зурыудаар тариха хэрэгтэй. Оройн тарилгын зурыудай үргэниинь 50—100 метр, эртын тарилгын зурыудай үргэниинь 150—200 метр байха ёһотой.

Тарилгын урда тээхи элдүүрилгые болон тарилгые нэгэн доро бэелүүлдэг сеялкэнүүдэй түхэл янза нарииваар тодорхойлогдоо. Гэбэл ЛДС-4 гэжэ сеялкэ-лущильник, СПС-3,6 гэжэ сеялкэ-культиватор хэрэглэгдэхэ болоно.

Үйлэдбэриин управленинүүдэй, колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэд хоёр һарын (1963 оной сентябрь-октябрь) болзор соо өөһэдынгөө ажахынуудта абтаха тодорхой хэмжээ ябуулгануудые хараалха ёһотой. Тэдэнэр дээрэ дурсагдаһан республикын хүдөө ажахын болон научна организацинуудһаа, мүн СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай научно-шэнжэлэлгын комплексно институдай хүрьһэ шэнжэлдэг таһагһаа заабари абажа шадаха байна.

О. В. МАКЕЕВ,

СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай научно-шэнжэлэлгын комплексно институдай директор, геолого-минералогическа наукын доктор, профессор.

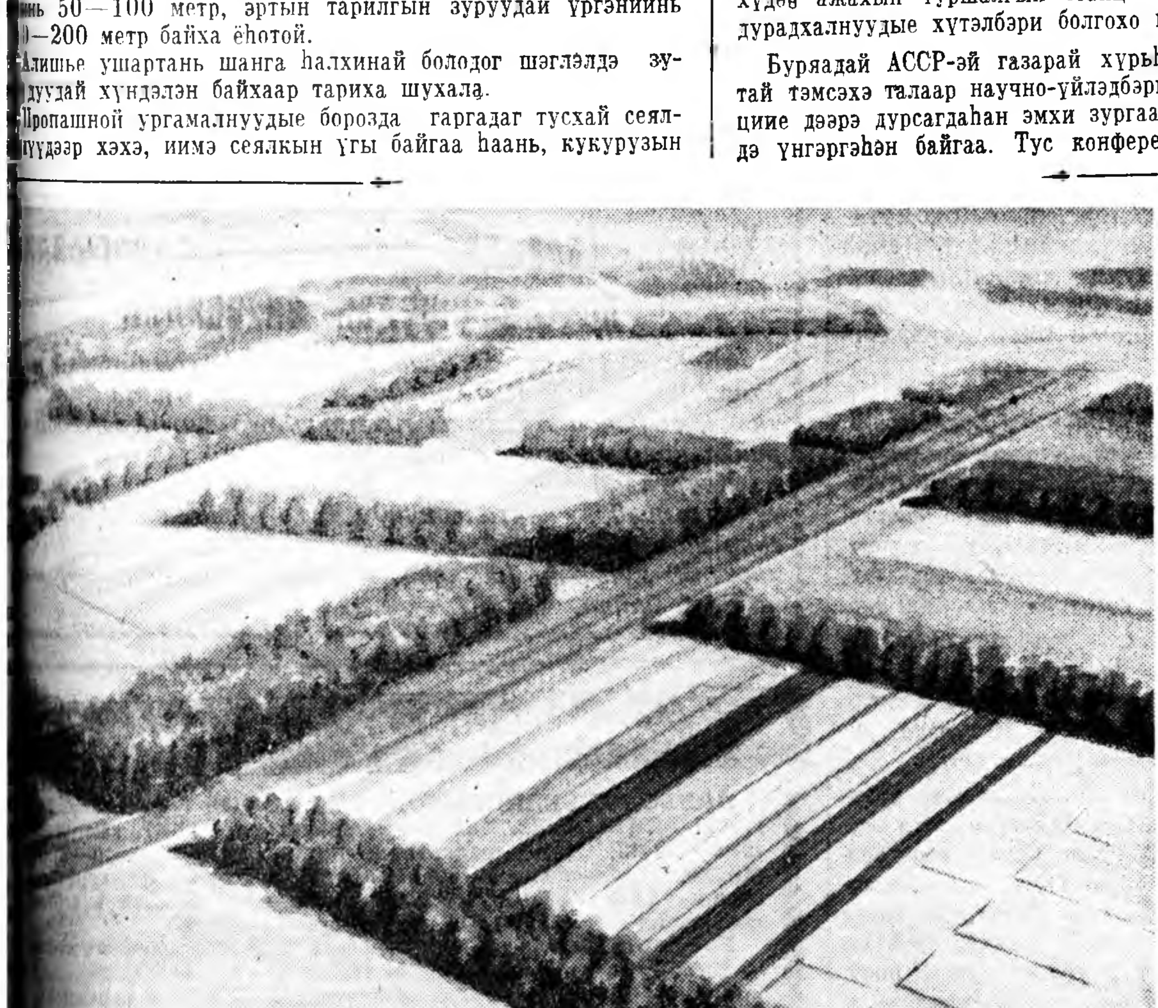

Һалхинда үлеэлгэжэ гэмтэн муудалгаһаа газарай хүрьһэ хамгаалхын тулада элдэб олон арганууд хэрэглэгдэдэг. Полинууд дээрэ зурууд зурыудаар модо тарихадашье болоно. Зураг дээрэ: Воронежско областьдо полинуудаа хамгаалхын тула таригдаһан зурууд мододой юрэнхы түхэл.

Монголой Арадай Республикын соёл культурын бүлэг хүдэлмэрилэгшэд манай республикада айлшалжа байнхай. Зураг дээрэ: хүндэтэ айлшаднай Баргажанай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой бүлэг шүүдтэй хөөрэлдэжэ байна.

Ж. ЖАБОНОЙ фото.

Шэнэ хүсэн

«Бурстрой» трестын барилгашадай бүлэдэ шэнэ хүсэн нэмэбэ. Энэ ехэ коллективтэ эдир залуугай оли түгэс залуу хүдэлмэришэд ерэжэ, ажалайнгаа арюун замые эхилһэн байна. Эдэ бүлэг басагад санэпидстанциин котельнын штукатурдалга дээрэ хүдэлнэ. Тиихэдээ нарин нягтаар, оролдолго хэшээл ехэтэйгээр ажаллана.

Эдэ залуу хүдэлмэришэд барилгын 2-дохи училищида хүмүүжүүлэгдэһэн хамта 20 хүн. Тэдэнэрһээ тусхай бригада бүридүүлэгдээ. Бригадые дүршэл шадабари ехэтэй штукатур — Зоя Андреевна Бурцева хүтэлбэрилнэ. Тэрэ залуу хүдэлмэришэдтөө анхаралтайгаар хандажа, тэдэндэ туһална, дүй дүршэлдөө һургана.

Залуушуулай энэ бригада ажалаа түргэн шудалжа, табигдаһан зорилго һайнаар дүүргэнэ. Эдэнэр геологоуправлениин байшан будажа үнгэлэлсөөд, мүнөө санэпидстанциин котельнын байшангые ашаглалгада оруулалсахаар бэлдэлсэжэ байна.

Шэнэ барилга дээрэ ерэһэн түрүүшын үдэрһөө эхилэн комсомолецууд Клара Маглаева, Нина Михайлова, Валентина Егорова, Татьяна Думнова, Евдокия Разуваева гэгшэд эрхим ажалаараа шалгарна.

— Эдэнэр ёһотой барилгашад боложо шадаха хүнүүд,— гэжэ залуу хүдэлмэришэд тухайгаа бригадир Зоя Бурцева хөөрэнэ. — Иимэ уладуудтай хүдэлжэ шадагдаха.

А. Шулунов.

Урзанда хабар һэн...

УРЗАНДА ХАБАР нэгэтэ Дэрэстэй тосхоной клубай газаа Энгельс Богатов гэжэ эндэхи суута кукурузашантай хөөрэлдэжэ байбабди. Наран орожо, оройхон боложо байһан үе. Кино гарахаяа байһан хэбэртэй: клуб руу хүнүүд субана. Клубай газаагуур залуушуул олон.

Тиигэжэ байтар энгэр, үбсүү сэлижэрхиһэн, оосо боосогүйгөөр дуугарһан нэгэ хүбүүн ерэжэ, энэ тэрэ хүнүүдтэ үһэринэ, залуухан, залуухан басагадые дайраад, шашхуулаадшье абана. Нэгэ, хоёр «зууханиие» барижархиһан «халамгайхан» хэбэртэй. Залуушуулай дундуур худхаралдажа, клубта орожо, гаража байхыень харахада, тэрэ гансаараашье бэшэ, хоёр-гурбан дахуултай ха.

— Зай, энэшни нэгэ һүйдөө хэхээ һанаа: даншье һаа, модоной оройгоор дүүлиһэн хэрмэн мэтэ, орожо, гаража харайна,— гэжэ нүхэрни хэлэнэ. — Нүхэдөө суглуулжа байна. Үшөө халамгай. Хэрэлдээ, наншалдаа гаргажал ябадаг хүбүүн даа.

— Теэд хуулида диилдэхээ болёо хүн бэшэ юм ааб даа. Һургаха, замыень танюулхада ядадаг юм?

— Танюулагдаа юм ааб даа. Сүүдлүүлһэн, баалалтын хүдэлмэридэшье ябуулагдаһан байха. Улам доротохоһоо бэшэ, ухаа ородоггүй хэбэртэй агшал даа.

Тиигэжэ байтар үнөөхи хүбүүмнай хойноо өөрһөөн үшөө үндэр, бата янзын бэетэй нэгэ залуу хүниие дахуулаад, клубай үүдээр гаража ерэбэ.

— Зай, юу хэлэхээ һанаа хүмши? Хэлыш теэд, шамай дахажа би хаана ошохо хүн биб?

— Саашаханаа ошоёл даа. Шамтай хөөрэлдэхэ хэрэг байна. Али нюур нюураараа уулзаад хөөрэлдэхэ зүрхэгүй хүн гүш, айна гүш, нохойн годон?

— Ши хүниие нохойшолжо байжа бү һүрхэйтэ. Шинии зэргын тэрхэнсэйһээ айхаяа һанаһан хүн үгы.

Тэдэнэй иигэжэ татархалдажа байхые клубай хэрэлсээ дээгүүр, дүтэ тойрон байһан залуушуул хараад, шагнаархашанхай байнад. Үетэн нүхэдэйнгөө хажууда нэгэндэ: «...зүрхэгүй хүн гүш, айна гүш?» гүүлэжэ, элдэбээр хэлүүлжэ байхада юун һайн ха һэм, хүбүүншье баһал биб гээд урдаһаань хэрүүлхээд захалба.

— Эндэ хэлэхэ дурагүй юм һаашни, ошоёл даа, тэрэ углуугай хажууда.

Хэдэн алха саашалжа ябатараа зогсожо, баһа татархалдашанад.

— Болил даа юрдөө, шамһаа айгуужан гээ гүш? Мүрөөрөө ябаһан хүндэ бэеэ үрэжэ бү яба....

— Һэ! «Мүрөөрөө...» Мүрөөрөө ябаһан, сэбэрхэн хүн гээшэ хаямши, эхээе....— гэжэород, буряад үгэнүүдые холижо байгаад, олон дабхар, бэлин шэбшэг хараалай үгэнүүдые шанга шангаар дуугарна. — Би шамайе тэрэ басаганда бү дүтэлэ гэжэ буряад хэлээр хэлээ бэшэ һэн гүб?!

— Шамтай, иимэ амитантай хөөрэлдэшье, болишье даа — үрэ гарахагүй. Басаганда тоолгохогүй хадаа, өөртөөл гомдыш. Юрдөө, һалал даа саашаа.

— Байз гэнэб!

Энэ үедэ хэрүүл хэжэ ядаад байһан хүбүүнэй хоёр «нүхэд» клубай гэшхүүрэй хажууда тамхи баајулжа, мэдэгшэгүй болоод, хулгай нюдөөрөө хараашалан, юунэй болохые хүлеэжэ, нүхэрэйнгөө тэмдэг үгэбэлынь, мэнэ гүйлдэжэ ерэхээр бэлэн байна хэбэртэй.

Али сагтаа тэмдэг үгэжэ үрдеэб, хүбүүдшье даб гэлдэжэ, іяс-тас гэлдээн болошобо. Харан гэһээ, нөөхи бэерхүү хүбүүмнай дүрбэ хүллэшэнхэй, нүгөөдэдэнь наанаһаа гүйлдэжэ ошоошо хүбүүд зэргэ аһасалдажа байна. Хоёр тээшэнь һабаһаар байтарынь нөөхи һайсахан питага хүртэһэн хүбүүмнай хоёр хүл дээрээ бодошонхой, гурба болоод эблэжэ захалба. Тиихэдэнь нүхэрни, мүн дүтэ байһан зарим хүбүүд гүйлдэжэ ошожо, һалгаабад. Нөөхи бэерхүү хүбүүмнай, хүниие шаанаб гэжэ байһаар, өөрөө зүүн нюдэнэйнгөө доро һайсахан тамга табюулаа ха, хараһаар байтар хабдажа, нюдэнэйнь орондо нариихан шологор зурлаа үлэжэ байна. Хараал, шэрээл табихашье гээшэнь, шэхэнэй шабардахаар...

Эдэ хүнүүдэй хэрэлдэхэжэ байхада:

— Хоёрой хэрэлдэхэдэ, — хоорондонь бү оро;

— хүнүүдэй хэрэлдэхэдэ хэндэ юуштэйб;

— залуушуул хүшэ бүхөө багтаажа ядахадаа, бага сага «тооһоо» гүбилсөө юм ааб зэ. Залуу зон аяа даалсаад, мүнөөдэр хэрэлдэбэл, үглөөдэр эбтээ ороһон ябадаг даа,—гэлдэжэ байгаад, һанаа амар, бүри һайнаа олон, хаража байхашье хүнүүд байба.

ХОЙТО ҮДЭРЫНЬ энэ ушар тухай «Октябрьска» совхозой парткомдо хөөрэлдөөн боложо, совхозой комсомолой организациин муугаар хүдэлдэг, юрэнхыдөө партийна, комсомолой, профсоюзайшье эмхинүүдэй зүгһөө соёл сурталай хүдэлмэридэ хүсэд анхарал табигдадаггүй байһаниинь элирээ агша һэн.

— Залуу ябахадаа хүн омог огсом, эдирхүү, хүшэрхүү ябадаг гээшэ ааб даа. Тиигээд үдэшэ бүри клубта ерэжэ, кино харахаһаа бэшэ, ондоо хэхэ юумэ үгы байхадаа, залуушуул нөөхи галдамараа —хара уһаяа—уужархина, тиигээд архиин халуугаар бэерхэлдэжэ, хэрэлдээ наншалдаа үүсхэжэ ябана ха юм даа,—гэжэ энэ хөөрэлдөөнэй үедэ партком соо байһан томоотой янзын нэгэ хүн хэлээ агша бэлэй. — Манай залууда, хори гаран оноор комсомолдо ябажа байха үедэмнай, юундэ унтахашье сагнай олдодоггүй, сулал суглаа, зүблөөн, ёохор, зүжэг наадан боложо, сүлөө тухагүй байдаг һэн бибди. Уран һайханайнгаа самодеятельностиин кружогой хүдэлмэри һэргээгыт, совхозой залуу хүдэлмэришэд соо арбые дүүргээгүй хүнүүд гэхэдэ захаһаа абаһаар. Үдэшын һургуули нээхэдэ яахаб.

ТЭРЭ ГЭҺЭЭР хоёр жэлһээ үлүү саг үнгэршөө. Мэнэ һаяхан Дэрэстэй тосхоной үйлсөөр ябажа ябатараа, гартаа улаан бүд уяһан хүбүүд, басагадые харабаб. Тэдэнэй дунда үнөөхи урзанда наншалдаанда хабаадалсажа, нөөхи хэрүүлшэ хүбүүнтэй нэгэ нүхэрөө эблээд сохилсожо байһан хүбүүдэймнай нэгэн энеэбхилэн гэшхэлэлсэжэ ябабал даа. Һүүлдэ мэдэхэдэ, хэдэн жэл соо Дэрэстэйдээ һайсахан лэ «шуугиулһан», «юу хээ үзүүлһэн» хүбүүн байгаа.

— Хэлэжэшье, хэһээжэшье ядаһан зонбди даа,—гэжэ комсомолой комитедэй секретарь нүхэр Банзаракцаев хэлэнэ. — Теэд хүбүүмнай заһаршоол даа. Үетэн нүхэд гээшэ аргагүй, татахаяа һанаа һаа, ямарханшье хүниие татажа абаха, харгы мүртэнь оруулха байна даа.

Тиигээд тэрэ ямар ушарһаа, хайшан гээд хуушан зангаа орхижо, томоотой түбшэн болоһон тухайнь хөөрэнэ.

Хэрэлдээ, наншалдаа, хулигаан аашa гаргажа ябахадань хүнүүдэй хориходо тоохогүй, үдэшын патрульнуудтай үһэрилдэдэг байгаа ха. Залуу хүбүүдтэ зузаан газарнуудтаа бүтүүгээр хүлхүүлээдшье абадаг һэн ааб даа... Тиигэһээр үетэниинь ядаад, Олегые оройдоо хэрэглэхээ болиһон, байн байтараа — «үбэштэй», элүүртэншье — орой хүншье ябана гэжэ тоодоггүй, тэрээнтэй зугаалалдадагшьегүй, мэндэшэлэлсэдэгшьегүй болоһон гэхэ. Хүбүүдшье, басагадшье илгаагүй. Магад тэдэнэр иигэхэдэмнай яагша ааб гэжэ хэлсээдшье тиигэлдэжэ болоо... Зарим нэгэн басагад хажуугаарнь үнгэрхэдөө, бүришье хэтэрэлдэн, буруу хараад гарадаг байгаа ха. Одоол тиихэдэнь, мүнөө өөрынь хэлээшээр, Олег «һанаа орожо захалһан» байха юм. Нэгэ үедэ Олег үдэшэндөө газаагуур харагдахаяашье болёод, тэрээн тухай абяан дуулдахаяашье болёод байба. Хуушанай «анда нүхэр» ябахань ябажа, зэмэлүүлхэнь зэмэлүүлжэ, ухаа орохонь ухаа орожо, гансаардашанхай тооной.

Тиигэжэ байтар нэгэтэ Олег Наумов «өөрөө», «үнэн бэеэрээ» арадай дружинын штабта «һахаатаһаар» орожо ерээ гэхэ.

— Юу «һахалзаха» юумэ байха һэм даа, «һүүлээ» хабшашанхай юумэ орожо ерээд: — Битнай болёолби даа, танаараа ябаһуу. Дружинадаа абыт даа.—гэжэ ... гаа һэмчай гэжэ арадай др... ның гэшүүдэй нэгэн хэлэнэ.

НЮТАГТАА ГУРИМ жу... өөһэдөө, өөһэдынгөө хү... тогтоохо гэжэ Дэрэстэй тосхо... залуушуулай шиидхээд. энэ х... тэ хам оролсоһонһоо хойшо ... хондо хэрэлдээ наншалдаа ү... жэ, архидажа, хулигаан ааша... гажа ябаха ушарнууд түргэ... үсөөрһэн байна. Хуушанай ... нэрэ зүүгээд байдаг дружи... хубилгажа, өөһэдынгөө ду... ороһон 21 хүнһөө бүридүү... арадай шэнэ дружина байгу... даад, 5 хүнһөө бүридэһэн ... һунгагдаһан байгаа. Дружи... командираар совхозой ко... молшуудые ударидагша Г. Ба... ракцаев һунгагдаһан байна.

Түрүүшын үдэрнүүдһээ ко... мол, залуушуулай эдэбхитэд... дэб хулигаануудтай эрид ... тэмсэл хэжэ захалаа. Үдэшэ ... дружинингууд ээлжээгээр, ... хэдээрээ тосхонойнгоо үйл... гаража, дураараа замбуурал... байгшадай хуушанайнь «а... лан» саг һалаһан байна. Гу... журам сахижа ябахадаа эдэ... тэйшье, зоригтой, зүрхэтэй... байһанаа дружинын гэшү... С. Мункуев, К. Плюснин, Н. ... зобоев, Б. Будаков, Б. Жимб... В. Кузнецов, Д. Пайтуев, А. ... даев, О. Наумов, Б. Самда... гэгшэд харуулаа.

Дружинын хүдэлмэридэ со... зой партийна организаци, тэр... парткомой секретарь нүхэр ... дуков ехэ туһаламжа, дэмж... үзүүлжэ байдаг. Илангаяа, м... зунһаа, партиин ЦК-гай июн... Пленумэй боложо үнгэрһэ... хойшо энэ хэрэгтэ партийна ... ганизациин зүгһөө ехэ анха... табигдажа, али болохо туһа... жа үзүүлэгдэжэ байдаг болон... Парткомой үүсхэлээр арадай ... жинын гэшүүдэй урда айм... прокуророй туһалагша нүхэр ... баев, милициин зургаанай ту... лэгшэнэр нүхэд Тоут, Юсу... гэгшэд лекци, элидхэл унша... яажа ажалаа эмхидхэхэ, хули... ааша, хэрэлдээ, наншалдаа ... гадаг хүнүүдтэй яажа тэмсэхэ... хай хэлэжэ, заажа үгөө.

ИИГЭЖЭ Дэрэстэй тосхо... залуушуул нютагтаа гу... журам тогтоожо, урдынхида ... ходоо тад ондоо, амгалан һай... хүхюун сэнгэлиг болоо. Ганса... үдэшэндөө бэшэ, мүн ажал ... рээ гуримтай, журамтай бай... тулада дружинынхид тэмсэжэ ... на. Комсомолнуудай эдэбхи ... хэлые дээшэлүүлхэ зорилгоор ... хозойнгоо парткомтой ха... ВЛКСМ-эй комитет хабарай ... рилга, үбһэ, таряа хуряалга ... мэтын шухала хүдэлмэринүү... үедэ бригадануудта партийно-... сомолшуудай бүлэгүүдые ... болгоно. Мүнөө жэлэй үбһэ, ... ряа хуряалгын үедэ эмхидхэ... һэн партийно-комсомолшуу... бүлэгүүд эмхидхэлэй, ойлгуу... жын ехэ хүдэлмэри ябуулжа б... хай. Тэдэнэр өөһэдөө бүтээс... тэй ажалай жэшээ харуулжа ... даг. Тэдэ бүлэгүүд совхозой ... тийна, комсомолой организ... нуудай ёһотой туһалагшанар ... лонхой.

Иигэжэ хоёр жэл болоод ер... дэ Дэрэстэй тосхондо тад о... байдалтай болонхой байба.

Д. ЦЫРЕНЖАПО...

Хилын саанаһаа

Совет космонавтнууд Болгаридa айлшална

БЛАГОЕВГРАД, сентябриин 10. (ТАСС). Советскэ Союзай Геройнууд, СССР-эй лётчик-космонавтнууд В. В. Терешкова, В. Ф. Быковский мүнөөдэр үглөөнһөө Болгариин газар нютагуудаар айлшалжа эхилбэ. Болгариин коммунис партиин Центральна комитедэй секретарь Лучезар Авраамов тэдэниие үдэшэжэ ябана.

Софи— Благоевград гэдэг заһамал харгыгаар советскэ космонавтнуудай ябахадань, тэрэ шадарайнь хүн зон хүндэмүүшэ һайнаар угтаһан, айлшадайнгаа ябаха харгые сэсэг сэбшаар бүрхөөһэн байна.

Советскэ космонавтнууд, тэдэниие үдэшэжэ ябаһан хүнүүд 11 часта Благоевград хүрэбэ.

Урданай энэ городой талмай дээрэ 50 мянган хүнэй хабаадалгатай митинг болоо.

Болгариин коммунис партиин Благоевградай окружной комитедэй нэгэдэхи секретарь Крыстю Тричков, оце Делчевэй нэрэмжэтэ оронойнь ехэ текстильнэ комбинадай нэхэгшэ нежана Клаузка хүндэтэ айлшадаа халуунаар амаршалба.

Советскэ космонавтнууд Валентина Терешкова, Валерий Быковский оёрые Благоевградай хүндэтэ эрхэтэд болгоһон тухай городской арадай Советэй шиидхэбэриие Благоевградай городской арадай Советэй түрүүлэгшын орлогшо Димитр Миленов уншаба.

Дэлхэй дээрэхи түрүүшын эхэнэр космонавт, Советскэ Союзай Герой В. В. Терешковагай сэдэр дээрэ гарахадань, тэндэ сугларһан хүн зон үни удаан альга ташажа, һайн һайхан үгэнүүдые хэлэжэ угтаба.

Совет арадай, алдар суута гараһан советскэ космонавтнуудай нэрэһээ Благоевградай ажаһуугшадта Валентина Терешкова үнэн зүрхэнэй баяр хүргөөд, тэдэниие ехэ национальна һайндэртэйнь дашарамдуулан амаршалаа.

Болгариин Коммунис партиин ЦК-гай, Болгариин правительствын, нүхэр Тодор Живковэй уриһанайнь түлөө бидэнэр, советскэ космонавтнууд, ехэ баяр баясхалан хүргэнэбди гээд Валентина Терешкова хэлэбэ.

Удаалуулан Валерий Быковский мүн лэ эрхим һайнаар угтаһанайнь түлөө баяр хүргөө. Иигэжэ айлшалжа ябаха үедөө аха дүү болгар арадай ажабайдалые бүри һайса мэдэдэг болохомнай. Болгариин алдарта коммунис партиин хүтэлбэрсэр болгар арад социализм байгуулжа байна гээд Валерий Быковский тэмдэглэбэ.

Аюулгүйн Совендтэ

НЬЮ-ЙОРК, сентябриин 10. (ТАСС). Аюулгүйн Советэй үсэгэлдэр үдэшын заседанида Урда Родезидэ тохёолдоһон байдалые зүбшэн хэлсэбэ. Тэндэ Малиин, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын түлөөлэгшэд үгэ хэлэһэн байна. Тэдэнэр Африкын 32 оронуудай нэрэһээ үгэ хэлээ бшуу. Англи хадаа Урда Родезиие бэеэ дааһхай байдалтай болгоһон хэбэртэй лиза үзүүлээд, үнэндөө тэндэхи засаг түрые, зэбсэгтэ хүсэнүүдыень үсөөхэн сагаан шарайтанай правительствын мэдэлдэ үгэнэ. Энэ ушарынь Африкын хүршэ гүрэнүүдтэ сэхэ аюул тохёолдуулна гэжэ үгэ хэлэһэн хүнүүд мэдүүлбэ.

Энэ райондо эб найрамдалые хамгаалхын түлөө Аюулгүйн Совет хэмжээнүүдые абаха ёһотой. Урда Африкынхи шэнги үндэһэ яһанай илгаа гаргадаг хоёрдохи гүрэниие бии болгохо һэдэлгэ бүхы континентын эб найрамдалда, амгалан байдалда аюул тохёолдуулна гэжэ Малиин түлөөлэгшэ Сори Кулибали тэмдэглээ.

Урда Родези тухай Англиин бэелүүлдэг политика шэнэ янзын колониализмын эгээл муунь болоно гэжэ ОАР-ай түлөөлэгшэ Махмуд Риад хэлэбэ. Хуушанайнь колониальна засаг түрын оронд үндэһэ яһанай илгаа гаргадаг правительство бии болгогдоно. Энэ правительствань гансашье Урда Родезиин бэшэ, мүн бүхы Африкадахи колонизаторнуудай ашаг туһые хамгаалан байха болоно гэжэ Махмуд Риад үргэлжэлүүлээ. Урда Родези тухай ООН-ой урдын шиидхэбэриие Англиин бэелүүлхые Аюулгүйн Совет дурадхаха ёһотой. Тиигээд тэндэ реформо хэжэ, бүрин эрхэтэй байха хэрэгыень үндэһэ яһанай илгаа гаргадаг үсөөхэн этэгээдүүдтэ бэшэ, харин һүрин зонойнь түлөөлэгшэдтэ үгэхэ ушартай гэжэ ОАР-ай түлөөлэгшэ һанамжалба.

Урда Родезидэ тохёолдоһон байдалые зүбшэн хэлсэлгэ үргэлжэлүүлэгдэхэ.

Замбуулин дайдые амгалан ёһоор хэрэглэхын түлөө

НЬЮ-ЙОРК, сентябриин 10. (ТАСС). Замбуулин дайдые амгалан ёһоор хэрэглэхэ комитедэй IV сесси эндэ эхилбэ. СССР-эй, США-гай түлөөлэгшэд тэндэ үгэ хэлээ. Ядерна туршалгые гурбан оршондо хорихо хэлсээнэй баталагдаһаниие советско-американска научна харилсаа холбооной үргэдэжэ байһаниие СССР-эй, США-гай түлөөлэгшэд һайшаагаа.

Замбуулин дайдые амгалан ёһоор хэрэглэхэ талаар США Советскэ Союз хоёрой хоорондохи харилсаа холбооной үргэдэһые СССР-эй түлөөлэгшэ Н. Т. Федоренко тэмдэглээ. Энэ ушар хоёр оронуудай хоорондохи харилсаануудые һайжаруулгада туһа нэмэри болохо гээд Н. Т. Федоренко хэлэһэн байна. Нэмэлтэ комитедүүдэй элидхэл соо яһала һайшаамаар зарим дурадхалнууд бии гэжэ СССР-эй түлөөлэгшэ үргэлжэлүүлбэ. Гэбэшье, замбуулин дайдые шэнжэлхэ, хэрэглэхэ хуули ёһоной гол гуримууд тухай юридическэ нэмэлтэ комитедтэ хэлсээн баталагдаагүй.

Эб найрамдалай аша туһада

НИКОЗИ, сентябриин 10. (ТАСС). Азиин, Африкын арадуудай эб хамта байха организациин гүйсэдкомой сессиин зүбшэхэ зүйлнүүдые делегацинуудай толгойлогшонорой суглаан үсэгэлдэр баталба. Африкын, Азиин арадуудай эб хамта байлгые саашадань улам бэхижүүлхэ, колониализмые эсэлэн усадхаха, уласхоорондын шахардуу байдал һуларуулха, эб найрамдалай түлөө тэмсэхэ асуудалнууд сессидэ зүбшэн хэлсэгдэхэ.

Замбуулин дайдада, агаарта, уһан доро ядерна туршалга хорихо тухай Москвагай хэлсээе Африкын, Азиин арадуудай эб хамта байха организациин саг үргэлжын секретариат үсэгэлдэрэйнгоо хаамал заседанида олонхиин дуугаар һайшаагаа.

«Демократическа Испаниин түлөө» комитедэй гэшүүд һаяхан Нью-Йоркдо демонстраци үнгэргэжэ, «испан арадай эсэргүүсэлтые дараха зорилгоор зэбсэгжэхыень» тулада зонхилогшо Франкодо США-гай туһаламжа үзүүлжэ байһанда буруушаалга мэдүүлээ. США-гай сэрэгэй баазануудые Испаниин газар дээрэ байгуулха тухай Мадридта баталагдаһан хэлсээ болюулха гэһэн эрилтэ демонстрантнууд хээ. Зураг дээрэ: США-һаа ООН-ой дэргэдэ байдаг түлөөлэлгын зурганай хажууда демонстрантнууд ерээд ябана.

Пренса Латиныи—ТАСС-ай фото.

Совет-тунис хани харилсаан бэхижэнэ

ТУНИС, сентябриин 10. (ТАСС). Тунисай Республикаһаа Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд Фатхи Зухирай хөөрөөе «Аль-Амаль» газетэ толилоо.

Элшэн сайд Фатхи Зухир совет-тунис харилсаа холбоонууд тухай хэлэбэ. Тунисай гадаадын политикын гол гуримуудые, совет-тунис харилсаа холбооной хүгжэлтын түүхые тэрэ һануулба. Һүүлэй үедэ хоёр оронуудай хоорондо экономическа, техническэ харилсаа холбоо тогтоохо хэлсээнүүд баталагдаа. Экономикые хүгжөөхэ национальна түсэбүүдые бэелүүлхэдэ, тунис арадай байра байдал һайжаруулхада энэ хэлсээнүүд туһа нэмэри болохо. Эдэ хэлсээнүүд хадаа һайн һайхан үг зорилготой харилсаа холбооной тодо гэршэнь мүн. Энэ хани барисаан бэе бэеэ хүндэлэлсэлгын, хоёр талада ашатай туһатай байлгын, Тунисай бүрин эрхэтэй байлгые хүндэлхэ үндэһэ һуури дээрэ түшэглэнхэй гэжэ Фатхи Зухир мэдүүлбэ.

Тусхай проектнууд зохёогдожо байна. Эдэ проектнуудэй ёһоор плотина баригдаха, мелиоративна, барилгын, бусад хүдэлмэри бэелүүлэгдэхэ юм. Совет, тунис мэргэжэлтэдэй хоорондо хани ёһоной харилсаа холбоон тогтоогдонхой гэжэ Фатхи Зухир хэлээ. Гадна хоёр оронуудай хоорондо соёл культурын харилсаан ашатай һайнаар хүгжөөгдэнэ. Делегацинуудые эльгээлсэнэ, тунис парламентаринууд Советскэ Союз ерэнэ, мүн эрдэмтэд бэе бэедээ ябалсана. Дунда Азиин совет республиканудта Тунисай шажан мүргэлэй түлөөлэгшэд ерэнэ гэжэ элшэн сайд тэмдэглэбэ.

Москвада һурадаг тунис һурагшад мүн лэ амжалтатай ябана. Тунис һурагшадта Советскэ правительство стипенди үгэнэ. Тунис һурагшад совет һурагшад шэнги эрхэтэй. Тунис һурагшад Советскэ Союзда байхадаа ямар нэгэн баалалтада ороһон байна гү гэһэн асуудалда элшэн сайд иигэжэ харюусаа. Советскэ Союзда байдаг манай һурагшад ямаршье политическэ, үзэл сурталай баалалтада ороогүй гээд сэхэ мэдүүлхэ байнаб гэжэ Фатхи Зухир хэлэбэ.

Түрүүшын бодото алхам

БЕРЛИН, сентябриин 10. (ТАСС). Түрүүшын бодото алхам хэгдээ. Тиигээд удаадахи алхамынь хэгдэхэ бэзэ гээд хүн түрэлтэн найдангяар хүлеэнэ гэжэ элитэ ехэ немец уран зохёолшо Арнольд Цвейг «Нейес дейчланд» газетэдэ мүнөөдэр бэшэбэ. Ядерна туршалгануудые хорихо хэлсээнэй Москвада баталагдаһантай дашарамдуулан Арнольд Цвейг иигэжэ мэдүүлһэн байна.

Хархис, дайн байлдаае үүсхэхэ һэдэлгэтэй хүсэнүүд бүхы дэлхэй дээрэ гэдэргээ сухарижа байна. Гэхэ зуура, Хитадай хүтэлбэрилэгшэд эгээ хархис этэгээдүүдтэй нэгэн хамта болоһониинь гэмшэлтэй. Бидэнэр, Европын түрүү үзэлтэй уран зохёолшод, дэлхэйн хоёр дайнай хорото хойшолонгуудые, хүн зоной зобохо тулихые хараһан, эдэ бүгэдэ тухай бэшэһэн байнабди. Тиимэһээ Пекинэй политикые буруушаанабди.

Эб найрамдалай, социализмын, зохёон байгуулхы ажалай хүсэндэ бидэнэр этигэнэбди. Социализм хадаа манай үе сагай ёһотой һайн һайхан хэрэг болоно. Социализм дэлхэй дээрэхи муу муухай юумэнүүдые зайсуулан һалгаха гэжэ Арнольд Цвейг түгэсхэлдөө мэдүүлбэ.

Ударник нэрэеэ нэрлүүлэн...

Ажалшадай хэрэглэмжые культурнаар хангаха, тэдэнэртэ анхаралтайгаар хандаха гээшэ совет худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдэй арюун уялга, нангин зорилго. Зинаида Ивановна Агильдина Сэлэнгын сельподо арбаад жэлэй туршада хүдэлмэрилөө. Энэ хугасаа соо оролдосотой һайнаар хүдэлжэ, олоной дунда хүндэтэй болонхой.

Худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда дэлгэрүүлэгдэдэг мүрысөөнэй үүсхэлшэ байжа, хододоо тэрээндэ илажа гарадаг. Ажалайнгаа ... лаар али бүхы юумэнһээ ... харижа бэрхэшээдэггүй, ... жаашадайнгаа гэшүүдэй ... рээр ябажа, тэдэнэрэй пай... луулха зуураа, корзинка ... ряад үндэгэ худалдан аба... даг. Тиимэһээ үндэгэ ху... дан абаха түсэбөө үлүү... дүүргэдэг, мүн тэрэшэлэн ... ра бүхэнэйнгөө эд бараа... эрьесын түсэб 17—20 прои... тээр үлүүлэн дүүргэдэг.

Эрхим ажалайнгаа үрэ ... гөөр Зинаида Ивановна ... мунис ажалай ударнигай ... дэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэн... Нүхэр Агильдина хадаа ... лентина Гагановагай жэ... гээр гээгдэнги сельподо ош... хүдэлхэ хүсэлөө мэдүү... эгээн гээгдэнги, Загаст... сельподо эльгээгдэһэн ба...

Совет худалдаа наймаа ... хидхэжэ шадаха шадаба... эндэ харуулжа, тэрэ сел... түрүү зэргэдэ гаргаа.

К. Димо...

СПОРТ

Манайхин илаа

Велосипедээр Зүүн-Сибириин түмэр замшадай түрүү һуури эзэлэлгын мүрысөөн Эрхүү хотодо дүрбэн үдэрэй туршада үргэлжэлбэ. Мүрысөөнэй дүнгөөр Улаан-Үдын «Локомотив» бүлгэмэй суглуулагдамал команда хоёрдохи һуури эзэлһэн байна. Түрүү һуурида Красноярскын спортсменүүд гараа.

Велосипедээр урилдаанай мүрысөөнэй һүүлээр СССР-эй арадуудай III спартакиадада зорюулагдаһан Зүүн-Сибириин түмэр замшадай зунай спартакиада дүүрэбэ. Волейбол, баскетбол, футбол, столой теннис, хүнгэн атлетикэ, велосипед — спортын эдэ зургаан янзын мүрысөөндэ Улаан-Үдын ЛВРЗ болон түмэр замай транспортын «Локомотивай» суглуулагдамал команда командануудай хоорондын түрүү һуури бүхы дээрэнь эзэлээ. Хоёрдохи һуурида эрхүүгэйхид, гурбадахи һуурида красноярскынхид гараһан байха юм.

Августын 23—30-най үдэрнүүдтэ Одессэ хотодо баскетболоор наадалгаар болоһон центральна соведэй түрүү һуури эзэлэлгэдэ оронаймнай түмэр замшадай бэрхэ бэрхэ команданууд хабаадалсаһан байна. Энэ мүрысөөндэ Зүүн-Сибириин магистралиин түмэр замшадай спортсменүүд олохон командануудай урда орожо, зургаадахи һуури эзэлбэ. Тиигэжэ 1964 ондо үнгэргэгдэхэ мүрысөөндэ хабаадалсаха аргатай болоо.

Д. Раднаев.

Редактор **Ц. О. ОЧИРО...**

Сагай уларил

Улаан-Үдын гидрометобсерваториин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэй байха, шииг нойтон ороходгүй. Зүүн зүгһөө һулаханаар һалхилха. Улаан-Үдэ городто үглөөгүүр 0 градус хүйтэн, хюрюу унаха, үдэртөө 14—16 градус дулаан болохоор багсаагдана.

Сентябриин 13—14-нэй үдэрнүүдтэ республика дотор бага зэргэ үүлэтэй байха, хура бороон ороходгүй. Баруун хойто зүгһөө һулаханаар һалхилха. Һүниндөө хойто аймагуудта 4—9 градус хүйтэн, үдэртөө 4—9 градус дулаан болохо. Бусад аймагуудта һүниндөө 4 градус хүйтэнһөө 1 градус хүрэтэр дулаарха. Үдэртөө 9—14 градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ.

Хэблэл тараадаг ниитын түлөөлэгшэдэ почтальонуудай анхаралда

«Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй нэ... дэмэл редакци 1963 оной дүрбэдэхи кварталда «Буря... үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдые түргөөр, олоор ... рааха конкурс соносхоно.

Кварталай туршада 200 газетэ тарааһан олонии... түлөөлэгшэд, почтальонууд тус бүридөө 10 түхэ... гөөр шагнагдаха. 150 хэһэг газетэ тарааһан хүнүүд 7 ... хэриг 50 мүнгөөр, 100 хэһэг тараагшад 5 түхэригөөр ша... нагдаха байна.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Уд... улица ЛЕНИНА, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. ред... тора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-... отделов: сельскохозяйственного производства и партий... жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и парт... ной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологическ... —24-74, советского строительства и быта—34-93, рабсел... ров и писем—25-41, 38-30, информации—32-74 и перевод... 34-05.

гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры Бурятской АССР.

Н00523. Зак. № 5080.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур

1963 оной сентябриин 12.